

Յոնայի վազար

Միլան Սարոյան

Վիլյամ Սարոյան
ԹՐԵՅՍԻԻ ՎԱԳՐԸ
Վիպակ

Երևան — 2016

Սարոյան, Վիլյամ Ա.

Թրեյսիի վագրը: [Վիպակ] / Վ. Սարոյան: Ռուս թարգմ.՝ Խ. Հրաչյան, Լ. Բոյամյան, խմբ.՝ Ա. Ղուկասյան, Ա. Հովսեփյան: Էլեկտրոնային տարբերակը հրատարակության պատրաստեց Մ. Յավրուհրատ, տառատեսակը՝ Ռ. Թարունյանի (Արիան Գրքի), շապիկը՝ Վ. Լիչկովա ([Viktorie Licková](#)): Երրորդ, բարելավված էլեկտրոնային հրատարակություն. — Եր.: [Յավրուհրատ](#), 2016.— 84 էջ: Հրատարակության հիմքում՝ Ընտիր երկեր: 4 հատորով / Վ. Սարոյան; Հ. Ջ. Պիեսներ / [Կազմ. և խմբ.՝ Ն. Գոնչար, թարգմ.՝ Խ. Դաշտենց, Զ. Բոյաջյան և ուրիշ.].— Երևան: Սովետական գրող, 1987.— 400 էջ:

Պատմություն Թոմաս Թրեյսիի, Լորա Լյուիսի և վագրի մասին, որը հենց ինքը սերն է:

ԳՄԴ84.7-ԱՄՆ

© Վիլյամ Սարոյան, 1951

© Յավրուհրատ, 2016 (հրատ.)

Բոլոր իրավունքները պահպանված են:

Այս հրատարակության ցանկացած ձևով և եղանակով (էլեկտրոնային, մեխանիկական, պատճենահանման, ձայնագրման և այլն) մասնակի կամ ամբողջական վերարտադրությունը, տարածումը, պահպանումը որոնողական համակարգերում առանց հրատարակչի գրավոր թույլտվության արգելվում է:

Այս գիրքը նախատեսված է միայն անձնական օգտագործման համար:

Tracy's Tiger by William Saroyan

The story of Tracy's Tiger was adapted into an original musical in two acts for the Oregon Shakespeare Festival's 2007 season. The Saroyan story was transplanted from New York to 1950s San Francisco for the musical.

Copyright © 1951 by William Saroyan

Copyright © 2016 by Yavruhrat Publishing

All rights reserved.

No part of this ebook may be reproduced, or stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without express written permission of the publisher.

This ebook is licensed for your personal enjoyment only.

[Published by Yavruhrat](#)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հրատարակության մասին

Գրուի առաջին

Գրուի երկրորդ.

Գրուի երրորդ.

Գրուի չորրորդ.

Գրուի հինգերորդ.

Գրուի վեցերորդ.

Գրուի յոթերորդ.

Գրուի ութերորդ.

Գրուի իններորդ.

Գրուի տասներորդ.

Գրուի տասնմեկերորդ.

Գրուի տասներկուերորդ.

Գրուի տասներեքերորդ.

Գրուի տասնչորսերորդ.

Գրուի տասնհինգերորդ.

Ծանոթագրություններ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Թոմաս Թրեյսին վագր ուներ:

Իրականում դա մի սև հովազ էր, բայց դա կարևոր չէր, քանի որ Թոմասը մտածում էր, որ դա վագր է:

Վագրի ատամները սպիտակ էին:

Ահա թե ինչպես պատահեց, որ Թոմասը գտավ իր վագրին:

Երբ նա երեք տարեկան էր և հնչյուններով էր ընկալում աշխարհը, ինչ-որ մեկը ասաց՝ վա՛գր: Ինչ էլ որ լիներ այդ «վա՛գրը», Թրեյսին ուզեց իր սեփականն ունենալ:

Մի անգամ հոր հետ քաղաքում զբոսնելիս Թոմասը ինչ-որ բան տեսավ ձկնեղեն հրամցնող ռեստորանի ցուցափեղկում:

— Առ ինձ համար էդ վագրը, — ասաց նա:

— Դա խեցգետին է, — ասաց հայրը:

— Որ էդպես է, չեմ ուզում, — ասաց Թրեյսին:

Մի քանի տարի անց Թրեյսին մոր հետ գնաց գազանանոց ու տեսավ վանդակում իսկական վագր: Սա ինչ-որ բանով նման էր բառի վագրին, բայց մեկ է՝ իրենը չէր:

Հետագայում Թոմասը ինչ կենդանի ասես չտեսավ բառարաններում ու կտավների վրա, հանրագիտարաններում ու կինոնկարներում: Դրանց մեջ շատ անգամ էին սև հովազներ հանդիպում, բայց երբեք և ոչ մեկի առթիվ Թրեյսին չմտածեց, որ դա իրենն է:

Ինչևէ, մի օր էլ, երբ արդեն տասնհինգ տարեկան էր, սիգարետ էր փստացնում ու աչքի պոչով նայում աղջիկներին, մենակ հայտնվեց գազանանոցում և միանգամայն անսպասելի դեմ առ դեմ դուրս եկավ իր վագրին:

Դա մի քնած սև հովազ էր, որ հանկարծ զարթնեց, բարձրացրեց գլուխը, շեշտակի նայեց Թրեյսին, ելավ թաթերի վրա, գոմոաց, ինչպես միայն սև հովազներն են գոմոում՝ արտաբերելով ինչ-որ բան, որ հնչեց մոտավորապես այսպես՝ «էյիջ», մոտեցավ վանդակի ճաղերին, կանգ առավ, մի պահ նայեց Թրեյսին ու էլի դառավ դեպի հարթակը, որի վրա քնած էր: Նորից փովեց հարթակին և հայացքն ուղղեց դեպի անսահման հեռուները, դեպի անթիվ տարիներ ու մղոններ ամբարած տիեզերքի խորքը:

Իր հերթին Թրեյսին էլ նայում էր սև հովազին: Նայեց հինգ րոպե, դեն նետեց սիգարետը, մաքրեց կոկորդը, թքեց ու դուրս եկավ գազանանոցից:

— Դա իմ վագրն է,— ասաց նա:

Նա երբեք չվերադարձավ գազանանոց նորից նայելու իր վագրին, որովհետև դրա կարիքը չէր զգում: Վագրն արդեն իրենն էր: Նա լիովին իրենը դարձավ այն հինգ րոպեների ընթացքում, երբ Թրեյսին վագրին էր նայում, իսկ նա հայացքը հառել էր դեպի անսահմանութուն՝ վագրային մի ահավոր հնազանդությամբ ու հպարտությամբ:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Երբ Թրեյսին քսանմեկ տարեկան էր, վագրի հետ միասին եկավ Նյու Յորք և աշխատանքի ընդունվեց Օտտո Զեյֆանգի սուրճի առևտրատանը, Ուորեն-սթրիթի Վաշինգտոնյան շուկայում: Շուրջը մեծ մասամբ սննդամթերքի առևտրով զբաղվող վաճառատներ էին, այնպես որ ձրի սուրճից բացի, Թրեյսին օգտվում էր նաև ձրի մրգից ու բանջարեղենից:

Թրեյսին չնչին փող էր ստանում իր՝ վարպետութուն չպահանջող գործի դիմաց, բայց աշխատանքը նրան դուր էր գալիս: Առաջին օրերին Թրեյսի համար հեշտ չէր ուսին առնել սուրճի հատիկներով լիքը հարյուր ֆունտանոց պարկը և կտրել-անցնել հիսուն յարդ, բայց մի շաբաթ հետո իսկի վեջն էլ չէր, և նույնիսկ վագրն էր հիացել, թե Թրեյսին ինչ թեթևությամբ է պարկը շալակած քայլում:

Մի օր Թրեյսին գնաց իր անմիջական պետի մոտ, որի անունը Վալորա էր: Թոմն ուզում էր նրա հետ խոսել իր ապագայի մասին:

— Ուզում եմ սուրճ համտեսող դառնալ,— ասաց Թրեյսին:

— Քեզ ո՞վ խնդրեց,— ասաց Վալորան:

— Ինձ ով խնդրեց ի՞նչ,— ասաց Թրեյսին:

— Ո՞վ խնդրեց համտեսող դառնալ:

— Ոչ ոք:

— Համտեսելու գործից ի՞նչ ես հասկանում,— ասաց Վալորան:

— Սուրճ խմել սիրում եմ,— ասաց Թրեյսին:

— Համտեսելո՛ւ գործից ի՞նչ ես հասկանում,— նորից ասաց Վալորան:

— Մի քիչ համտեսել եմ համտեսման բաժնում:

— Դու համտեսման բաժնում սուրճ ես խմել, հետն էլ կարկանդակ կերել, ինչպես մնացած բոլորը, ովքեր մասնագետ համտեսող չեն,— ասաց Վալորան:

— Երբ սուրճը լավն էր, զգում էի,— ասաց Թրեյսին:— Ու երբ վատն էր՝ զգում էի:

— Ո՞նց էիր զգում:

— Համտեսելով:

— Մենք երեք համտեսող ունենք՝ Նիմոն, Փիբբրդին և Ռինգերտը,— ասաց Վալորան,— նրանք Օտտո Զեյֆանգի հետ աշխատել են քսանհինգ, երեսունհինգ և քառասունմեկ տարի անընդմեջ: Որքա՞ն ժամանակ է, որ դու ֆիրմայում ես:

— Երկու շաբաթ:

— Եվ ուզում ես համտեսո՞ղ դառնալ:

— Այո, սրբ:

— Ուզում ես բարձր պաշտո՞ն ձեռք գցել:

— Այո, սրբ:

— Զե՞ս ուզում սպասել քո հերթին:

— Ոչ, սրբ:

Այդ պահին Վալորայի գրասենյակը մտավ ինքը՝ Օտտո Զեյֆանգը: Վալորան վեր թռավ աթոռից, ինչը չխրախուսեց յոթանասունամյա Զեյֆանգը և ասաց.

— Նստիր, Վալորա, և շարունակիր:

— Շարունակե՞մ,— ասաց Վալորան:

— Շարունակիր այնտեղից, որտեղ խոսքդ կտրեցի, և քեզ ապուշի տեղ մի դիր,— ասաց Օտտո Զեյֆանգը:

— Մենք խոսում էինք այս նորեկի հաշվով, որն ուզում է համտեսող դառնալ:

— Շարունակիր:

— Երկու շաբաթ է ընդամենը աշխատում մեզ մոտ և ուզում է համտեսող դառնալ:

— Շարունակեք ձեր խոսակցությունը,— ասաց Օտտո Զեյֆանգը:

— Հասկացա, սրբ,— ասաց Վալորան ու դարձավ Թրեյսին:— Ուրեմն, ընդամենը երկու շաբաթ աշխատելուց հետո դու ուզում ես նույն բանն անել, ինչ Նիմոն, Փիբրրդին և Ռինգերտը՝ ֆիրմայում քսան, քսանհինգ, երեսուն տարի աշխատելուց հետո: Ճի՞շտ է:

— Այո, սրբ,— ասաց Թրեյսին:

— Ուզում ես հեշտ ու հանգիստ տեղավորվել «Օտտո Զեյֆանգում» ու ամենալավ գործը ստանալ, չէ՞:

— Այո, սրբ:

— Սուրճ համտեսելու գործից լավ հասկանում ես, չէ՞:

— Այո, սրբ:

— Ի՞նչ համ ունի լավ սուրճը:

— Սուրճի համ:

— Իսկ ի՞նչ համ ունի ամենալավ սուրճը:

— Լավ սուրճի համ:

— Լավ սուրճը ինչո՞վ է տարբերվում ամենալավից:

— Ռեկլամով,— ասաց Թրեյսին:

Վալորան շրջվեց դեպի Օտտո Զեյֆանգը, կարծես ուզում էր ասել. «Ի՞նչ անես սրա նման գավառացի գիտունի հետ», բայց Օտտո Զեյֆանգը այս անգամ էլ չխրախուսեց Վալորայի բռնած դիրքը: Նա պարզապես սպասում էր, որ Վալորան շարունակի:

— Թափուր տեղ չունենք համտեսման բաժնում,— ասաց Վալորան:

— Ե՞րբ կունենաք,— ասաց Թրեյսին:

— Կունենանք, հենց որ Նիմոն մեռնի,— ասաց Վալորան:— Բայց քեզանից առաջ երեսուները հոգի հերթագրվել են այդ տեղի համար:

— Նիմոն շուտ չի մեռնի,— ասաց Թրեյսին:

— Կասեմ, որ արագացնի,— ասաց Վալորան:

— Ես չեմ ուզում, որ Նիմոն շուտ մեռնի:

— Բայց դու ուզում ես նրա տեղը գրավել:

— Ոչ, սրբ,— ասաց Թրեյսին,— ես ուզում եմ համտեսման բաժնում չորս համտեսող լինի:

— Զորրորդն էլ դու լինես, չէ՞,— ասաց Վալորան,— դու և ոչ թե Շիվլին, որը հերթում առաջինն է:

— Ո՞ր հերթում:

— Սուրճ համտեսողների հերթում,— ասաց Վալորան:— Դու ուզում ես Շիվլիից առաջ անցնել:

— Շիվլիից առաջ անցնել չեմ ուզում,— ասաց Թրեյսին:— Ուզում եմ պարզապես ընկնել համտեսման բաժին, որովհետև ես կարող եմ սուրճ համտեսել և զգալ, թե որ սուրճն է լավը:

— Ուրեմն, կարո՞ղ ես:

— Այո, սրբ:

— Որտեղացի՞ ես,— ասաց Վալորան:

— Սան Ֆրանցիսկոյից,— ասաց Թրեյսին:

— Լավ կաների՛ր՝ վերադառնալիր Սան Ֆրանցիսկո:

Վալորան շրջվեց դեպի Օտտո Զեյֆանգը:

— Ամեն ինչ պարզ է, չէ՞,— ասաց նա:

Ոչ Վալորան և ոչ էլ Օտտո Զեյֆանգը չգիտեին, որ այսքան ժամանակ իրենց հետ գրուցողը Թրեյսիի վագրն էր, ոչ թե ինքը՝ Թրեյսին:

Մի պահ Օտտո Զեյֆանգի մտքով անցավ անսպասելի մի բան անել, այնպիսի մի բան, ինչպիսին տեսել էր մի անգամ Թատրոնի բեմում: Անսպասելի, իհարկե, Վալորայի և գուցե նաև Թրեյսիի համար: Բայց տեղնուտեղն էլ որոշեց, որ ինքը բեմում չէ, այլ սուրճի ներմուծման իր գրասենյակում և որ իր նպատակը առևտուրն է, ոչ թե արվեստը: Նա պատկերացրեց, թե վարձում է մի շորրորդ համտեսող ևս, հենց այդ Թրեյսիին, ինչ է թե Թրեյսին բավականաչափ ուժ էր գտել իր մեջ գալու Վալորայի մոտ և շիփ-շիտակ ասելու, որ ինքը՝ Թրեյսին զգում է լավ սուրճի համը, երբ համտեսում է այն, և որ գլխավորն է՝ տեղյակ պահելու, որ ինքը՝ Թրեյսին գլխում մտքեր ունի: Հենց թեկուզ ոեկլամի վերաբերյալ: («Ինչ զվարճալի բան է արվեստը, եթե մոտիկից նայես,— մտածեց Օտտո Զեյֆանգը:— Ինչ է թե կալիֆոռնիացի մի տղա արագ-արագ պատասխանում է ինչ-որ խելապակասի հարցերին, արվեստում այն կլիներ, որ կտայիր այդ տղային իր ուզածն ու մարդ կդարձներ: Բայց ո՞վ է, ի՞նչ է իրականում այս տղան: Իսկապե՞ս սուրճից հասկացող: Իսկապե՞ս սուրճով ապրող ու շնչող: Ոչ: Պարզապես մեծ-մեծ բրդող մեկը»):

Ահա թե ինչպես Օտտո Զեյֆանգը եկավ այն եզրակացուլթյան, որ անսպասելի ոչինչ պետք չէ անել:

— Ի՞նչ գործի վրա ես,— հարցրեց Օտտո Զեյֆանգը Թրեյսիին:

— Երգեր եմ գրում,— ասաց Թրեյսին:

— Օ՛հ: Իսկ «Օտտո Ջեյֆանգում» գործդ ո՞րն է,— ասաց ծերուկը:
— Գիտե՞ս, թե ես ով եմ:

— Ոչ, սըր,— ասաց Թրեյսին:— Ո՞վ եք:

— Օտտո Ջեյֆանգը:

— Իսկ դուք գիտե՞ք, թե ես ով եմ,— ասաց Թրեյսին:

— Ո՞վ ես:

— Թոմաս Թրեյսին:

(«Ես այս ֆիրման ունեմ,— մտածեց Օտտո Ջեյֆանգը,— քառասունհինգ տարի է, ինչ ունեմ: Քո ունեցածն ի՞նչ է»):

(«Ես վագր ունեմ»,— մտովի պատասխանեց Թրեյսին):

Մտքերի այս կարճ փոխանակությունից հետո նրանք շարունակեցին զրուցել:

— Ի՞նչ ես անում «Օտտո Ջեյֆանգ» ֆիրմայում,— ասաց ծերուկը:

— Պարկեր եմ բեռնաթափում ու տեղափոխում,— ասաց Թրեյսին:

— Ուզո՞ւմ ես մնալ նույն գործին,— ասաց Օտտո Ջեյֆանգը:

Թրեյսին գիտեր, թե վագրը ինչ է ասելու և անձկորեն սպասում էր, որ ասի, բայց մեկ էլ տեսավ՝ վագրը ձանձրույթից խոր քուն է մտել:

Եվ Թրեյսին լսեց, թե ինչպես ինքն ասում է.

— Այո, սըր, ուզում եմ մնալ նույն գործին:

— Դե, ուրեմն, գնա գործիդ, գրողը տանի,— ասաց Օտտո Ջեյֆանգը:— Ու թե մեկ էլ էստեղ գալով և տխմարություններ դուրս տալով անտեղի զբաղեցնես Վալորային, ես քեզ կազատեմ աշխատանքից: Առանց քո օգնության էլ Վալորան գիտի ինչպես իր ժամանակը քամուն տալ: Ճի՞շտ է, Վալորա:

— Այո, սրբ,— ասաց Վալորան:

Թրեյսին վերադարձավ իր գործին, վագրին թողնելով Վալորայի սեղանի տակ, խոր քնի մեջ:

Երբ վագրն արթնացավ ու գնաց Թրեյսի մոտ, Թրեյսին շուզեց խոսել հետը:

— էյիջ,— ասաց վագրը՝ Թոմասի սիրտը շահելու հույսով:

— Շատ պետքս է քո «էյիջը»,— ասաց Թրեյսին:— Կավ օյին խաղացիր ընկերոջդ գլխին: Ես կարծում էի հիմա կկատաղես ու քեզ ցույց կտաս, իսկ դու խոր քուն մտար: Երբ նա հարցրեց՝ ուզում եմ նույն գործին մնալ, թե չէ, կարծում էի խելքը գլխին մի բան կպատասխանես: Եվ դեռ քեզ էլ վագրի տեղ ես դրել...

— Մոիլ,— փնթփնթաց վագրը:

— Մոիլ,— ասաց Թրեյսին,— աչքիցս կորիր:

Օրվա մնացած մասը Թրեյսին աշխատեց մի ջղային լռությամբ, որովհետև երբեք առաջներում վագրը խոր քուն չէր մտել՝ իր վատ սովորությունները դրսևորելով այդպիսի հարմար միջոցին: Սա դուր չեկավ Թրեյսիին: Նա խորապես անհանգստացած էր՝ չլինի թե վագրի ցեղ ու տոհմում ինչ-որ ժառանգական կասկածելի գիծ է եղել:

Այդ օրը աշխատանքից հետո Թրեյսին ու Նիմոն միասին գնացին մետրո: Ամբողջ օրը սուրճ համտեսելուց Նիմոն սաստիկ գրգռված էր: Նիմոն Օտտո Զեյֆանգի տարիքի մարդ էր: Նիմոն վագր շուներ ու մտքովն էլ չէր անցկացնում, թե մարդ կարող է վագր ունենալ: Նիմոյի միակ անելիքը Շիվլիի ճանապարհը փակելն էր: Շիվլին էլ փակել էր մնացած երեսունութի ճանապարհը, որոնք հերթագրված էին Օտտո Զեյֆանգի մոտ:

Ինչևէ, Թրեյսին իր օրվա աշխատանքն արել էր, այդ ընթացքում էլ մի երեք տող բան էր գրել երգի համար: Նա կշարունակի աշխատել Օտտո Զեյֆանգի մոտ, մինչև որ օրերից մի օր վագրը

խելքի գա, բայց ոչ մեկի ճանապարհը նա չի փակի ու ոչ մի հերթի էլ չի խառնվի:

Երբ Թրեյսին դուրս եկավ մետրոյից ու առաջացավ Բրոդվեյով, որոշեց մի գավաթ սուրճ խմել: Եվ խմեց: Նա գիտակ համտեսող էր անկասկած և չէր ուզում երեսունհինգ տարի սպասել այդ բանն ապացուցելու համար: Նա խմեց երկրորդ գավաթը, հետո երրորդը՝ կում-կում համտեսելով:

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Թրեյսիի վագրը աչքը շարունակ այս ու այն կողմ էր շրջում այն հուլյսով, թե որևէ տեղ կհանդիպի մի ջահել վագրուհու, որը գիտի վագրի հետ իրեն պահելու ձևը: Բայց որքան էլ աչքը դես ու դեն էր գցում, ջահել վագրուհիներ համարյա չէր տեսնում: Տեսածը փողոցները շափող սովորական աղջիկ կատուններ էին: Այն սակավ դեպքերում, երբ իսկապես ջահել վագրուհիներ էր տեսնում, միշտ ինչ-որ տեղ շտապելիս էր լինում և հասցնում էր միայն շրջվել ու մի անգամ էլ նայել: Սա բավական անուրախ վիճակ էր, և վագրն այսպես խոսեց.

— Լյուն,— ասաց նա:

— Այսի՞նքն,— ասաց Թրեյսին:

— Ըլլուն:

— Չհասկացա:

— Ահ լլուն:

— Ի՞նչ:

— Լյունըլլուն:

— Հասկանալու բան չի:

— Ահ լլունըլլուն,— համբերատար ասաց վագրը:

— Անգլերեն խոսիր, թե որ բան ես ուզում ասել,— ասաց Թրեյսին:

— Լա,— ասաց վագրը:

— Դա արդեն ֆրանսերեն է,— ասաց Թրեյսին:— Անգլերեն խոսիր: Գիտես, որ ես ֆրանսերեն չեմ հասկանում:

— Սուլա:

— Սուլա՞ր:

— Սո,— ասաց վագրը:

— Մի կարճացրու բառերը,— ասաց Թրեյսին,— երկարացրու, որ ես գլուխ հանեմ, թե ասածդ ինչ է:

— Ս,— ասաց վագրը:

— Դա խոսելու ձև չի,— ասաց Թրեյսին,— կարգին խոսիր կամ էլ ձայնդ կտրիր:

Վագրը ձայնը կտրեց:

Թրեյսին սկսեց մտորել վագրի ասածների վրա ու հանկարծ գլխի ընկավ:

Դա պատահեց կեսօրվա նախաճաշի ժամանակ: Թրեյսին կանգնած էր ֆիրմայի մուտքի աստիճաններին, արևի շողերի տակ ու լսում էր Նիմոյին, Փիբբըրդին ու Ռինգերտին, որոնք խոսում էին սուրճ համտեսելու ասպարեզում ազնիվ ճանապարհով ձեռք բերած իրենց դիրքի ու պատվի մասին: Ժամանակ առ ժամանակ Թրեյսին փորձում էր խոսք գցել իր հորինած երգի մասին, բայց դա նրան ոչ մի կերպ չէր հաջողվում:

Նա մտորում էր վագրի ասածների վրա, երբ հանկարծ Ուորեն-սթրիթում հայտնվեց մարմինը կիպ գրկած, դեղին գուլյնի գործած հագուստով մի աղջիկ: Նրա ճոխ, սև մազերը արձակ թափված էին և այնքան շատ էին, որ ասես ձիու բաշ լինեին: Նրանք փայլփլում էին ու շնչում կյանքով և ճարճատում իրենց իսկ էլեկտրական լիցքից: Թրեյսիի վագրի մկանները լարվեցին, նրա նրբագեղ գլուխը ձգվեց դեպի աղջիկը, պոչը վեր տնկվեց ու այդպես էլ

մնաց, բռնված գրեթե աննկատելի դողով, և վագրը ցածրաձայն ու կատաղի գոմոաց.

— էյիջ...

Մասնագիտացած սուրճ համտեսողները, գոմոցը լսելով, ապշած շրջվեցին դեպի Թրեյսին, քանի որ երբեք նման արտասովոր բան չէին լսել:

— Օ՛,— ասաց Թրեյսին վագրին,— հասկացա:

— էյիջ,— պատասխանեց վագրը ցավոտ ձայնով, գլուխն է՛լ ավելի առաջ ձգելով, մինչ Թրեյսի աչքերը սուզվեցին աղջկա աչքերի մեջ: Գոմոցն ու աչքերի սուզվելը համընկան իրար: Աղջիկը լսեց գոմոցը, աչքերն աչքերի մեջ առավ, մի պահ կարծես հապաղեց, մի պահ կարծես ժպտաց, ավելի ձգվեց իր դեղին գործած շորի մեջ ու խաղացկուն հեռացավ:

Վագրը մեղմ մոլտաց:

— Կալիֆոռնիայում էդ տեսակ բա՞ն են ասում նման դեպքերում,— ասաց Նիմոն:

— էյիջ,— ասաց Թրեյսին:

— Նորից ասա,— ասաց Փիբլրդին:

Թրեյսին, ուշքը հեռացող աղջկան ու նրա հետևից ոստոստացող վագրին, կրկնեց:

— Լսեցի՞ր, Ռինգերտ,— ասաց Փիբլրդին,— ահա թե ինչ են ասում սրանք Կալիֆոռնիայում, երբ գեղեցիկ աղջիկ են տեսնում:

— Հանգիստ կաց,— ասաց Ռինգերտը,— լսեցի:

— Լսելը լսեցի,— ասաց Նիմոն,— իսկ ինքդ այդպես կարո՞ղ ես:

— Իհարկե, չեմ կարող,— ասաց Ռինգերտը,— և ձեզանից՝ ծերուկ համտեսողներիցդ, ոչ մեկն էլ չի կարող:

Սուրճ համտեսողները ցավով ընդունեցին, որ իրենք չեն կարող էր տեսակ բան ասել և գնացին իրենց գործին: Թրեյսին էլ, վագրը հետևից, գնաց պահեստասենյակի կողմը, որտեղ կիտված էին սուրճի պարկերը: Կեսօրից հետո Թրեյսին այնպիսի մի թեթևուխյամբ էր տեղափոխում դրանք, կարծես խաղալիք լինեին:

— Էդ աղջիկը ով էլ լինի,— ասաց Թրեյսին վագրին,— էս կողմերում է աշխատում: Էգուց նույն ժամին էլի կտեսնեմ նրան ու մյուս օրն էլ: Իսկ երրորդ օրը կհրավիրեմ կեսօրվա նախաճաշի:

Ամբողջ օրը Թրեյսին խոսում էր վագրի հետ, բայց միակ պատասխանը գոմոցն էր: Ժամանակ առ ժամանակ գոմոցն ընկնում էր պարկեր տեղափոխող բանվորների ականջը: Նրանք բոլորն էլ ջահել էին և իրենք էլ փորձում էին էդպես գոմուալ, բայց չէր ստացվում: Դրա համար պետք է վագր ունենայիր: Վերջապես նրանցից մեկը՝ Քալանի անունով, մոտեցավ Թրեյսին ու լկտիաբար ականարկեց, թե անկարելի է, որ ինքը՝ տեխասցին, չկարողանա անել այն ամենը, ինչ անում է կալիֆոռնիացին:

— Երեք օր հետո,— ասաց Թրեյսին վագրին,— ես նրան կհրավիրեմ նախաճաշի:

Ծրագիրը անթերի կատարվեց:

Ահա աղջիկը նստած էր սեղանի մյուս կողմը, Թրեյսի դիմաց, «Օ՛քեյ» սրճարանում: Նրանք ուտում էին, իսկ վագրը պտտվում էր սեղանի շուրջը՝ աշխատելով չմոռնալ ու չգոմուալ:

— Իմ անունը Թոմ Թրեյսի է,— ասաց Թրեյսին:

— Գիտեմ,— ասաց աղջիկը,— արդեն ասել եք:

— Մոռացա:

— Պարզ է: Արդեն երեք անգամ ասացիք: Թոմ ասելով, իհարկե, Թոմասը նկատի ունեք:

— Այո,— ասաց Թրեյսին:— Թոմաս Թրեյսի: Ահա իմ անունը: Եղածը դա է: Այսինքն, անունս դա է: Մարդու անունը, իհարկե, դեռ ամբողջ մարդը չէ:

— Իսկ միջանկյալ անուն ունե՞ք,— ասաց աղջիկը:

— Ոչ,— ասաց Թրեյսին,— պարզապես Թոմաս Թրեյսի: Կրճատ՝ Թոմ, եթե, իհարկե, կուզեք կրճատել:

— Ոչ, չեմ ուզում,— ասաց աղջիկը:

— Չե՞ք ուզում,— ասաց Թրեյսին, որի համար այդ պատասխանը կարևոր նշանակություն ուներ՝ նրա սրտին հույս տվող հրաշալի նշանակություն: Հուզմունքից Թրեյսին չէր էլ նկատել, որ վագրն իր հայացքը հառել է ինչ-որ բանի ու ամբողջ մարմնով թրթռում է, դողում: Թրեյսին էլ աչքը տարավ վագրի նայածին ու տեսավ, որ դա մի ջահել վագրուհի է:

— Չե՞ք ուզում,— նորից ասաց Թրեյսին:

— Ոչ, չեմ ուզում,— ասաց աղջիկը,— ինձ դուր է գալիս Թոմաս Թրեյսի անունը ինչպես որ կա: Դուք իմ անունը չե՞ք հարցնելու:

— Իսկապես, ի՞նչ է,— հարցրեց Թրեյսին խուլ ձայնով:

— Լորա Լյուլթի,— ասաց աղջիկը:

— Օ՛,— տնքաց Թրեյսին,— օ՛, Լորա Լյուլթի:

— Ձեզ դո՞ւր է գալիս,— ասաց Լորա Լյուլթին:

— Դուք դեռ հարցնո՞ւմ եք,— ասաց Թրեյսին,— օ՛, Լո՛րա, Լորա Լյուլթի:

Մինչ Լորա Լյուլթին ու Թոմաս Թրեյսին նախաճաշում էին, վագրերը պտտվում էին նրանց շուրջը, շարունակեցին պտտվել նաև այն ժամանակ, երբ նրանք վեր կացան սեղանից, մոտեցան գանձապահին, և Թրեյսին, մի առ մի զրնգացնելով մետաղադրամները, վճարեց ութսունհինգ սենթ երկու նախաճաշի համար:

Փողն ի՛նչ էր նրա համար:

Փողոցում Թրեյսին մտավ Լորայի թևը, և նրանք անցան Օտտո Ջեյֆանգի ֆիրմայի առջևով, դրսում կանգնած Նիմոյի, Փիբլրդիի ու Ռինգերտի առջևով: Երկու վագրերը հանգիստ քայլում էին կողք-կողքի: Թրեյսին ուղեկցեց Լորային մինչև գրասենյակ, որը գտնվում էր Ուորեն-սթրիթի վրա, երկու շենք ներքև, նավամատուցի մոտ, ուր Լորան աշխատում էր որպես սղագրուհի:

— Վաղը,— ասաց Թրեյսին, ինքն էլ շիմանալով, թե մտքինն ինչ է, բայց հուսալով, թե աղջիկը գիտի:

— Այո,— ասաց Լորան:

Թրեյսիի վագրը գոմռաց: Լորայի վագրը թեթևակի ժպտաց, կախեց գլուխը, շրջվեց ու հեռացավ:

Թրեյսին հետ քայլեց դեպի Օտտո Ջեյֆանգի ֆիրման, դեպի սուրճ համտեսողները, որոնք կանգնած էին դրսում:

— Թրեյսի,— ասաց Նիմոն,— հուսով եմ՝ կապրեմ այնքան, որ տեսնեմ, թե այս ամենը ինչով կվերջանա:

— Կապրես,— ասաց Թրեյսին բարկացկոտ ու շիտակ,— կապրես, Նիմո, որովհետև դու պետք է ապրես:

Վագրն այժմ կանգնած էր մայթի մեջտեղում՝ աչքերը հառած դեպի անսահմանություն:

Այդ օրը, աշխատանքից հետո տուն գնալիս, Թրեյսին գտավ վագրին նույն դրուժյան մեջ, մայթի մեջտեղում կանգնած: Ինքն էլ կանգնեց նրա կողքին՝ խանգարելով գործից տուն շտապող մարդկանց անցուղարձը: Նա երկար կանգնեց իր վագրի կողքին, հետո շրջվեց ու քայլերն ուղղեց դեպի մետրո: Վագրը ծուլորեն հետևեց նրան:

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԴ

Լորա Լյուիսին ապրում էր Ֆար Ռոքըրուեյում: Շաբաթ և կիրակի օրերը նա անց էր կացնում տանը, մոր հետ:

Լորայի մայրը թերևս ավելի գեղեցիկ էր, քան ինքը՝ Լորան, այդ իսկ պատճառով մի թաքուն մրցակցություն էր գնում նրանց միջև տան բոլոր հայելիների առաջ, ինչպես նաև նրանց երկուսի արտահայտած կարծիքներում՝ կինոյի ու թատրոնի դերասանների, տղամարդ հարևանների և եկեղեցի այցելող տղամարդկանց մասին: (Եկեղեցին իրենց տան դիմացն էր, այնպես որ նրանք հնարավորություն ունեին մի լավ զննելու ներս ու դուրս անող տղամարդկանց: Շաբաթ և կիրակի օրերը նրանք միասին էին զննում, իսկ մնացած օրերը Լորայի մայրը զննում էր մենակ, կամ էլ, հնարավորություն ունենալով զննելու նրանց որքան սիրտն ուզեր, չէր էլ օգտվում դրանից: Ճիշտ է, մեկ-մեկ նրա հայացքը — իհարկե, զուտ պատահականորեն — կանգ էր առնում մի գեղեցիկ, բարեկազմ տղամարդու վրա, որը երեկոյան դեմ մտնում էր եկեղեցի՝ խոստովանելու կամ էլ նվիրատվություններ հանգանակելու):

Մոր և աղջկա միջև այդ մրցակցությունը գնալով թափ էր հավաքում՝ չնայած այն հանգամանքին, որ ամեն երեկո ծառայությունից տուն էր վերադառնում Օլիվեր Լյուիսին՝ Լորայի հայրը, որն իր աշխատանքային օրը անց էր կացնում Մանհեթենում և ահա արդեն քսանչորս տարի շարունակ պառկում է քնելու նույն անկողնում միսիս Լյուիսիի հետ, որի անունը Վիոլա էր:

Միստր Լյուիսին հաշվառքող էր: Հաշվառման գործով նա զբաղվում էր այն օրից ի վեր, ինչ միսիս Լյուիսիի հետ կիսեց նույն անկողինը: Հենց միսիս Լյուիսին էլ կապեց նրան այդ աշխատանքին՝ պնդելով, թե հաշվառքով զբաղվելն ավելի լավ է, քան թե նավով բեռներ փոխադրելը, ինչ միստր Լյուիսին անելիս էր եղել նախքան ամուսնույնը:

Այնպես որ, միստր Լյուիսին ոչ թե ինքն էր բեռներ փոխադրում, այլ պարզապես կատարում էր դրանց հաշվառումը, բայց Վիոլան միշտ այն պատկերացմանն էր մնում, թե նա ինքն էլ նավով բեռ փոխադրողներից է, և փոխադրածն էլ ոչ այլ ինչ է, քան խոշոր անասուններ կամ տրակտորներ կամ գուցե հենց նավեր են որ կան: Միսիս Լյուիսիին հաճախ թվում էր, թե մյուսների տպավորությունն էլ դա է, և նա չէր շտապում ցրել այդ խաբուսիկ տպավորությունը: Ինչևէ, այն շուտով ինքն իրեն ցրվում էր, սակայն կար դրան նախորդող մի փութանցիկ ակնթարթ՝ քաջության, թերևս, կասկածելի փառքի վայելելու ակնթարթը:

Անկարևոր, բայց հաճելի մարդիկ էին հաճախակի այցելում Լյուիսիներին: Ինչ-որ հրապուրիչ բան կար այդ մարդկանց մեջ: Նրանք կարող էին կեղտ ու ոչնչություն թվալ, բացարձակապես տարբեր այն մարդկանցից, որոնց մասին կարդում ես վերնախավի կյանքը ներկայացնող լրագրային էջերում: Բայց այն պատասխաններից, որ տալիս էին նրանք Վիոլայի սիրալիր հարցերին, հետզհետե պարզվում էր, որ նրանք բնավ էլ ոչնչություն չեն և, թե բախտները բերեր, կարող էին նույնպես հաջողության հասնել բեմերում:

Այս այցելությունները նախապես խնամքով ծրագրվում էին և հիմնականում ընկնում շաբաթ օրվա ցերեկային ժամերին: Մի անգամ (այս դեպքի մասին Վիոլայից բացի ոչ ոք չիմացավ) Գլիլլո անունով մի տղամարդ, լողարանից միջանցք դուրս գալով, դեմ առ դեմ հանդիպեց Վիոլային, որը, «Ռիդըրդ Դայջեսթ» ամսագրի մի հին համար ձեռքին, իր ննջարանից անցնում էր հյուրասենյակ՝

ցանկանալով միստր Գլիլլրի ուշադրութիւնը հրավիրել փոխադրումների վերաբերյալ ինչ-որ հոգւածի վրա, միստր Գլիլլրը տեղն ու տեղը գրկեց նրան ու նրա դեմքին համբույր հիշեցնող մի բան դրոշմեց: Միստր Գլիլլրից սեն-սենի հոտ էր փչում և կինոյում նրան շատ կսազեր գրասենյակային աշխատանքը, այսինքն՝ հենց կինոնկարի մեջ, էկրանին, եթե, իհարկե, նա նկարահանվեր: Գիտենալով այն, ինչ ինքը այժմ գիտեր, ու հասկանալով, թե ինչպիսի տպավորութիւն է ինքը թողնում ժիր ու լիարյուն տղամարդու վրա, որը կարող էր և կինոդերասան լինել,— Վիոլան փոխվեց, և միստր Լյուիթի համար երկու տարի շարունակ հեշտ չէր նրա հետ: Այդ ընթացքում Վիոլան մոռացավ միստր Գլիլլրի արտաքինը և, աստված գիտե ինչու, մտաբերում էր նրան ոչ թե իբրև Գլիլլր, այլ իբրև Շերման:

— Ի՞նչ եղավ այն հետաքրքիր մարդուն՝ Շերմանին,— հարցրեց նա մի օր ամուսնուն, սա էլ պատասխանեց, որ այժմ Շերմանը կանգնած է իբրև արձան Սավաննայի զբոսայգում:

Թոմաս Թրեյսին նույնպես այցելեց Լյուիթիներին՝ կիրակի, կեսօրին:

Ամբողջ ճանապարհին վագրն իրեն ուտում էր անհամբերութիւնից, թե երբ է նորից տեսնելու Լորայի վագրին, իսկ հենց որ նրանք ոտք դրին տան շեմից ներս, մեկը մյուսի հետևից արմանք-զարմանք բաներ կատարվեցին:

Թրեյսին ուշադրութիւն դարձրեց Լորայի մոր՝ Վիոլայի վրա, Վիոլան էլ ուշադրութիւն դարձրեց Թրեյսիի վրա: Այս փոխադարձ ուշադրութիւնը պատահական չէր: Թրեյսին, բնականաբար, ուշք կդարձներ Վիոլային, քանի որ սրա մեջ կային շատ այնպիսի բաներ, որոնց վրա անհնար էր ուշք չդարձնել: Դա նույն ինքը Լորան էր՝ ամենևին չգիրացած տարիների ընթացքում, բայց ավելի շարացած իր ձանձրալի անմեղութիւնից:

Լորան նկատեց Թրեյսիի և մոր փոխադարձ ուշադրությունը, հետո նկատեց հորը, իսկ հայրն էլ իր հերթին նկատեց, որ դիմացի եկեղեցում ինչ-որ աշխուժություն կա: Հենց այդ պահին Վիոլան որոշեց ամուսնուն ուղարկել պաղպաղակ բերելու. մի պարտականություն, որը վերջինս ուրախությամբ ստանձնեց, քանի որ ճանապարհին առիթ պիտի ունենար մտնելու եկեղեցի և տեսնելու, թե ինչ է կատարվում այնտեղ:

Երբ նա գնաց, Վիոլան մի տուփ շոկոլադ բերեց և բավական խորհրդավոր ձևով առաջարկեց հյուրասիրվել: Լորան, ձևացնելով, թե ուրախ է, որ Թրեյսիին ու մայրը այդքան անկաշկանդ են իրենց զգում, ներողություն խնդրեց ու հեռացավ, ասելով, թե գնում է փնտրելու գեղագրության դասընթացն ավարտելու մասին վկայականը, որտեղ իր ազգանունը Լյուիսիի փոխարեն գրված է Լուիսի:

Լորան ուրախ-ուրախ դուրս գնաց, իսկ Թրեյսին ու վագրը մնացին մենակ միսիս Լյուիսիի և շոկոլադների հետ:

Ամեն անգամ, երբ Վիոլան նրան շոկոլադ էր առաջարկում, Թրեյսին ընդունում էր. և այսպես նա կերավ վեց հատ, որից հետո, առանց իրեն հաշիվ տալու, վեր կացավ տեղից և ինչ որ կար-չկար՝ միանգամից կուլ տվեց:

Նա զարմացավ՝ տեսնելով, որ իր այդ արարքը անսպասելի չէր և կարծես նույնիսկ կանխատեսված էր: Նա նույնպես, ինչպես մի ժամանակ Գլիլլըրը, անմեղ կնոջն առավ իր գիրկը և համբույրի նման մի բան դրոշմեց նրա դեմքին: Նրա շունչը ատամի հոտ ուներ, ինչպես իսկույն զգաց միսիս Լյուիսին: Թրեյսին ճիշտ ժամանակին մի կողմ թռավ, որպեսզի ճամփա տա իր վագրին ու նորից մի կողմ ցատկեց, երբ կատաղած վագրը հետ սլացավ: Դրանից հետո նա որոշեց մեկ անգամ ևս փորձարկել համբույրի իր տեսությունը: Այդ երկրորդ փորձը հաջողացնելու վրա էր, երբ սենյակ վերադարձավ Լորա Լյուիսին:

Թրեյսին ուզեց ձևացնել, թե իր արածը ամենևին էլ այն չէ, ինչ կարող է թվալ, չնայած բոլորովին չէր պատկերացնում, թե դա ուրիշ ինչ կարող էր լինել:

Լորայի կողքին նա տեսավ նրա վագրուհուն, որը իրեն էր նայում զարմանքով ու ատելությամբ: Հետո աչք ածեց, թե ուր է իր վագրը, բայց նա անհետացել էր:

Թրեյսին վերցրեց գլխարկը ու դուրս եկավ փողոց:

Նա տեսավ միստր Լյուիսին, որը վերադառնում էր եկեղեցու կողմից պաղպաղակը ձեռքին, բայց արագ հեռացավ հակառակ ուղղությամբ:

Եվ միայն, երբ հասավ Բրոդվեյ ու խառնվեց կիրակնօրյա բազմությանը, վագրը մարդկանց միջև ճամփան հարթելով, եկավ-գտավ Թրեյսիին ու քայլեց նրա կողքից:

— Էլ երբեք էդպիսի բան չանես,— ասաց Թրեյսին:

Հաջորդ օրը կեսօրվա նախաճաշի ամբողջ ժամը Թրեյսին ցցված մնաց Ֆիրմայի մուտքի մոտ՝ հուսալով, թե կտեսնի Լորա Լյուիսին, բայց աղջիկն այնպես էլ չերևաց փողոցում:

Նա չերևաց նաև շաբաթվա մնացած բոլոր օրերին:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆ ԳԵՐՈՐԴ

— Հը, մի բան ստացվո՞ւմ է,— ասաց Նիմոն թրեյսին ուրբաթ օրը կեսօրին:

— Ինչի՛ց, երգի՞ց,— ասաց թրեյսին:

— Չէ,— ասաց Նիմոն,— ո՞ւմ է հարկավոր քո երգը: Ես նկատի ունեմ քեզ ու էն վառ դեղին շորերով, սև-սև մազերով գեղեցկուհուն:

— էյիջ— ասաց թրեյսին թշվառ ձայնով:

— Այսի՞նքն,— ասաց Նիմոն:

— Անցյալ կիրակի գնացի Ֆար Ռոքըրուեյ, նրանց տուն և ծանոթացա նրա մոր հետ,— ասաց թրեյսին:— Մայրը մի տուփ շոկոլադ բերեց, ես էլ վեց հատ կերա: Շոկոլադ սիրող չեմ, բայց դե մի գլուխ տուփը դեմ էր անում, ես էլ իրար հետևից վերցնում ուտում էի: Վախենամ՝ էնքան էլ լավ չստացվեց:

— Ինչո՞ւ,— ասաց Նիմոն:

— Դե,— ասաց թրեյսին,— շոկոլադները կերա, հա կերա, հայրը գնաց պաղպաղակ առնելու, աղջիկը՝ գեղագրության վկայականը բերելու, ես էլ գրկեցի մորն ու համբուրեցի:

— Չի կարող պատահել,— ասաց Նիմոն:

— Պատահեց,— ասաց թրեյսին:

Սուրճ համտեսողն սկսեց ուժեղ զկուտալ:

— Քեզ ի՞նչ եղավ,— ասաց թրեյսին:

— Չգիտեմ,— ասաց Նիմոն:

— Գուցե ավելի լավ է գնաս տուն ու պառկես,— ասաց Թրեյսին:

— Բան չկա,— ասաց Նիմոն,— ուղղակի պատմիր, թե հետո ինչ եղավ: Ես պետք է իմանամ:

— Դե էլ ի՞նչ պատմեմ,— ասաց Թրեյսին,— պատմեցի էլի: Երևի էդ շոկոլադներն էին, որ գլխիս խփեցին:

— Հիմա ի՞նչ ես անելու,— ասաց Նիմոն:

— Մի կերպ պիտի շտկեմ դրուժյունը,— ասաց Թրեյսին:

— Ինչպե՞ս:

— Մի ուրիշ օր նույն ժամին կկանգնեմ «Օտտո Զեյֆանգի» մուտքի առաջ,— ասաց Թրեյսին,— ու մի ուրիշ աղջիկ, Լորա Լյութիի նման մեկը կանցնի Ուորեն-սթրիթով, ու էս անգամ, երբ հյուր գնամ ու ծանոթանամ մոր հետ, ոչ մի շոկոլադ չեմ ուտի: Էդքան բան:

— Բայց Լորա Լյութիի նման աղջիկ էլ չի լինի,— ասաց Նիմոն:— Դե, ես գնամ մի քիչ սուրճ համտեսեմ:

— Դեռ քսան րոպե ունես կեսօրվա ընդմիջումից,— ասաց Թրեյսին:

— Զէ, գնամ,— ասաց Նիմոն:— էլ ի՞նչ օգուտ էստեղ կանգնելուց, ի՞նչ օգուտ սպասելուց:

Նիմոն ներս էր մտնում, երբ լսեց Թրեյսիի տնքոցը: Նա շրջվեց ու տեսավ սևահեր գեղեցկուհուն: Նրա կողքից մի անծանոթ երիտասարդ էր քայլում, ակնհայտորեն ոչ կալիֆոռնիացի, տեսքով էլ՝ հաշվապահ:

Նիմոն զզվանքով գլուխը շուռ տվեց, մինչ Թրեյսին նայում էր նրանց՝ չհավատալով աչքերին:

Թրեյսին փորձեց ժպտալ, բայց չկարողացավ:

Լորա Լյուիթին անցավ գնաց, նույնիսկ հայացքի շարժանացնելով նրան:

Նիմոն շարունակ զկռտում էր ու զկռտում, այնպես որ նրան ժամանակից շուտ տուն ուղարկեցին: Հաջորդ օրը նա գործի չեկավ: Երկուշաբթի համտեսման բաժնում վերջապես հայտնվեց Շիվին՝ իր կիրականօրյա կապույտ կոստյումով, որովհետև Նիմոն մահացել էր:

Ոմանք ասում են, որ նա մեռավ զկռտոցից, բայց այդ մարդիկ նման են նրանց, ովքեր ասում են, թե Կամիլը¹ մեռավ կատառից...

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Օ՛, սրտեր, որ խորտակվել եք վաղեմի ժամանակներում, օ՛, սրտեր, որ խորտակվում եք ներկայում, օ՛, սրտեր, որ պիտի խորտակվեք ապագայում, Նիմոն չկա, Լորա Լյութին կորավ, Շիվլին վերջապես համտեսման բաժնում է, Փիբըրդին և Ռինգերտը նրան շան տեղ էլ չեն դնում՝ կասկածի տակ առնելով համտեսման նրա ճաշակը և բազմանշանակ հայացքներ փոխանակելով:

Թրեյսիի երգի երեք տողը, ինչպես և ուրիշ շատ ու շատ բաներ, անպետք դուրս եկան: Երգը ծխի պես ցնդեց, թղթի պատառը, որի վրա Թրեյսին խնամքով գրի էր առել բառերը, կորավ, մեղեդին մոռացվեց:

Մի կիրակի Թրեյսին ու վագրը, երկուսն էլ նույն տենդով բռնված՝ ինչ-որ անորոշ ու հինավուրց, բայց և կարծես նոր հավատքի տենդով, յուրաքանչյուրը իր — մարդկային կամ գազանային — մենակուլթյամբ, միայնակ գնացին Հինգերորդ ավենյուի վրա գտնվող Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին:

Ներս մտան ու նայեցին շուրջբոլորը:

Հաջորդ շաբաթ օրը Թրեյսին փակեց իր հաշիվները «Օտտո Զեյֆանգի» հետ ու վերադարձավ Սան Ֆրանցիսկո:

Տարիներ անցան:

Օրերից մի օր Թրեյսին քսանյոթ տարեկան դարձավ ու նորից հայտնվեց Նյու Յորքում ու քայլեց փողոցից փողոց, ինչպես վեց տարի առաջ:

Բրողվելից թեքվեց Ուորեն-սթրիթ ու քայլերն ուղղեց դեպի «Օտտո Զեյֆանգ», բայց այդ տեղում այժմ տեսավ «Քինիի ապրանքատուն» ցուցանակը:

Մի՞թե սա նշանակում էր, որ սուրճի գործն էլ խափանվեց: Որ Նիմոյի, Փիբլրդիի, Ռինգերտի, Շիվլիի, Զեյֆանգի բախտը՝ սրանց բոլորի բախտն էլ խափանվեց:

Վագրը լարվեց ամբողջ մարմնով, երբ տեսավ ծանոթ շքամուտքը, քանի որ դա հենց այն տեղն էր, որտեղ նա կանգնած մնաց մի ամբողջ կեսօր՝ նայելով հեռացող Լորա Լյութիի հետևից:

Թրեյսին շտապեց հեռանալ Քինիի ապրանքատան մոտից, տաքսի կանգնեցրեց, նստեց և իջավ հանրային գրադարանի մոտ:

Այստեղից վագրի հետ նորից քայլեցին Հինգերորդ ավենյուով: Փողոցը լիքն էր կիրակնօրյա բազմությամբ՝ տղամարդկանցով, կանանցով ու երեխաներով:

Լորա Լյութիին փոխարինող մեկին Թրեյսին դեռ չէր գտել: Նիմոն կանխագուշակում էր, որ Թրեյսին էլ նրա նման աղջիկ չի գտնի և գուցե վերջիվերջո Նիմոն իրավացի էր:

Թրեյսին կանգ առավ Սուրբ Պատրիկի եկեղեցուց մի քանի շենք հեռու, անկյունում, և հայացքով հետևեց մի փոքրիկ տղայի ու նրա քրոջը, որ անցնում էին փողոցը: Վագրը մոտեցավ ու կանգնեց նրա կողքին: Թրեյսին ձեռքը գրեց վագրի գլխին:

— Դրանք կարող էին իմ երեխաները լինել,— ասաց Թրեյսին:

— Էյիջ,— ասաց վագրը:

Թրեյսին շարունակեց քայլել, վագրն էլ նրա կողքին: Հանկարծ նա անասելի զարմանքով նկատեց, որ անցորդներն աճապարանքով անցնում են փողոցի մյուս մայթը: Նայեց այդ կողմը ու տեսավ՝ մարդիկ հավաքվել, իրեն են նայում, ոմանք էլ լուսանկարչական ապարատներով:

Առանց որևէ հետին մտքի, Թրեյսին որոշեց անցնել փողոցն ու պարզել ընդհանուր հուզմունքի պատճառը, բայց դեռ ոտքը մայթից ցած չէր դրել, երբ այն կողմի մարդիկ ցիրուցան եղան՝ ոմանք գոռալով, իսկ մի քանի կին էլ՝ սարսափահար ճշալով:

Թրեյսին շուռ եկավ ու նայեց վագրին:

Բայց դե վագրը իր հետ էր եղել գրեթե ամբողջ կյանքի ընթացքում, և առաջ երբեք նման բան չէր պատահել:

Առաջ երբեք ոչ մեկը վագրին չէր տեսել:

Իսկ հիմա փաստորեն ստացվում է, որ վագրը տեսանելի է նաև ուրիշներին, մնացած բոլորին:

Մի քանի շուն սկսեցին հաչել՝ ձգելով վզների փոկերը, ջանալով իրենց առաջ գցել: Սա էլ էր նորություն: Փողոցի մեջտեղում Թրեյսին կանգ առավ՝ ավտոբուսին ճանապարհ տալու, և նորից ապշեց՝ այս անգամ վարորդի և ուղևորների դեմքերը տեսնելով:

— Դե, խելքդ ի՞նչ է կտրում,— ասաց Թրեյսին վագրին:— Կա-չկա՝ նրանք տեսնում են քեզ: Կա-չկա՝ նրանք իրականում են տեսնում քեզ, ինչպես ես եմ քեզ տեսել համարյա ամբողջ կյանքիս ընթացքում: Բայց նայիր դրանց, գլուխները սարսափից կորցրել են, քիչ է մնում վախից մեռնեն: Աստված իմ, ինչպես չեն հասկանում, որ վախենալու բան չկա:

— Էյիջ,— ասաց վագրը:

— Ապրես,— ասաց Թրեյսին,— դու դեռ էդպես լավ չէիր խոսել էն օրվանից, երբ մենք «Օտտո Զեյֆանգի» մուտքին կանգնած էինք ու Լորա Լյուսին էլ շորորալով անցնում էր Ուորեն-սթրիթով:

Թրեյսին ու վագրը շարունակեցին քայլել Հինգերորդ ավենյուով, մինչև որ դիմացի մայթին երևաց Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին:

Թրեյսին որոշեց ներս մտնել եկեղեցի, ինչպես մտել էր վագրի հետ վեց տարի առաջ, բայց հենց այն է՝ ուզում էր մայթն անցնել,

եկեղեցու դռանը կանգնած մարդիկ այլայլված դեմքերով դես ու դեն փախան: Հետո էլ եկեղեցու ժողովուրդն սկսեց դուրս թափվել: Թրեյսին ու վագրը ժամերգությունից ուշացել էին, բայց, միևնույն է, Թրեյսին ուզում էր մտնել եկեղեցի, ուզում էր նորից վագրի հետ քայլել շարքերի միջով, նորից տեսնել այնտեղից գեղեցիկ բաները՝ սքանչելի լուսավոր բարձրությունը, գունապակե պատուհանները, գեղաշար սյուները, վառվող մոմերը:

Մարդիկ եկեղեցուց դուրս էին գալիս խաղաղ ու հանգիստ, բայց մի պահ անց մատնվում էին խուճապի, փախչում էին ով ուր կարող էր՝ կողքի փողոցները, Հինգերորդ ավենյուսի աջ ու ձախ կողմը, ոմանք էլ՝ հետ, դեպի եկեղեցի, այնտեղ թաքնվելու:

— Անախորժ բան ստացվեց,— ասաց Թրեյսին,— առաջ էսպես բան չէր եղել, դու հո գիտես:

— Էյիջ,— ասաց վագրը:

— Ինչ որ է, մենք մտնելու ենք եկեղեցի,— ասաց Թրեյսին:

Նա ձեռքը դրեց վագրի գլխին, և այդպես նրանք քայլեցին դեպի եկեղեցու աստիճանները, բարձրացան վեր և մտան ներս, ուր հանդիսավոր գեղեցկություն էր տիրում:

Եկեղեցու ներսը գեղեցիկ էր, բայց այդ նույնը չէիր ասի այնտեղ գտնվող մարդկանց մասին՝ ներառյալ մի քանի վեղարավորներին: Նրանք հեռանում էին անպատշաճ աճապարանքով:

Թրեյսին ու վագրը դանդաղ առաջացան կենտրոնական անցուղով:

Թրեյսին նկատեց, թե ինչպես մերթ այստեղ, մերթ այնտեղ փակ դռները բացվում էին ու նեղ ճեղքերից սարսափահար հայացքներ էին նետվում իր վրա, իսկ հետո դռները շրխկոցով փակվում էին ու ներսից կողպվում:

— Ինչ խոսք, գեղեցիկ տեղ է,— ասաց Թրեյսին:— Բայց հիշո՞ւմ ես, երբ վեց տարի առաջ եկանք, ամեն ինչ ուրիշ էր: Եկեղեցին

լիքն էր ժողովրդով՝ կանայք, տղամարդիկ, երեխաներ, և բոլորն էլ, շգիտես ինչու, ուրախ էին և ոչ թե հիմիկվա պես փախչում էին լեղապատառ ու թաքնվում դռների հետևում: Ի՞նչ է եղել, ինչի՞ց են էդպես վախեցած:

— էյիջ,— ասաց վագրը:

Թրեյսին ու վագրը կողքի դռներից մեկով դուրս եկան Հիսուներորդ փողոց, բայց դուրս եկան թե չէ, Թրեյսին տեսավ մի զրահապատ մեքենա, որը գնդացիների փողերն ուղղել էր իր և վագրի կողմը: Թրեյսին նայեց Մեդիսոն ավենյուլի կողմը և տեսավ մի ուրիշ զրահապատ: Հետո նայեց Հինգերորդ ավենյուլի կողմը և անկյունում երկու զրահապատ էլ տեսավ: Մեքենաների հետևում խոնվել էին սարսափահար մարդիկ ու սպասում էին, թե ինչ կոհվ է լինելու և ինչով է վերջանալու:

Առաջին զրահապատի վարորդը արագորեն բարձրացրեց պատուհանի ապակին, որ ավելի լավ պաշտպանվի վագրից:

— Ի՞նչ է պատահել,— ասաց Թրեյսին:

— Ի սեր աստծո,— պատասխանեց վարորդը,— դու, ինչ է, չե՞ս տեսնում կողքիդ գազանին:

— Իհարկե, տեսնում եմ,— ասաց Թրեյսին:

— Կրկեսից փախած հովազ է,— ասաց վարորդը:

— Ինչե՞ր ես դուրս տալիս,— ասաց Թրեյսին:— Սա կրկեսի կողքով անգամ չի անցել: Եվ հետո, սա հովազ չէ, այլ վագր:

— Մի կողմ քաշվիր, մարդ աստծո,— ասաց վարորդը,— որ մեր մարդիկ կարողանան կրակել ու սպանել դրան:

— Սպանե՞լ,— ասաց Թրեյսին,— հո չե՞ս գժվել:

Եվ նա Հիսուներորդ փողոցով քայլեց դեպի Մեդիսոն ավենյուլ: Զրահապատի վարորդը միացրեց շարժիչը ու դանդաղ ընթացավ կողքից, համոզելով Թրեյսին, որ մի կողմ քաշվի վագրից:

— Մի կողմ քաշվիր, այ մարդ,— ասաց վարորդը:

— Գործիդ կաց,— ասաց Թրեյսին,— տար մեքենադ գարաժ կամ էլ ուր որ հարկն է:

— Հեռու քաշվիր, մեկ է՝ պիտի կրակենք,— ասաց վարորդը:

— Չեք համարձակվի,— ասաց Թրեյսին:

— Դե լավ,— ասաց վարորդը,— մեղքը քո վզին:

Թրեյսին լսեց կրակոցը: Նայեց՝ հո չդիպան վագրին: Չէին դիպել, բայց վագրը արդեն կողքին չէր, փախչում էր դեպի Մեդիսոն ավենյու:

Վագրը արագավազ էր, ավելի արագավազ, քան Թրեյսին կենթադրեր: Երբ նա հավասարվեց երկրորդ զրահապատին, թնդաց մի նոր կրակոց, վագրը վեր ցատկեց ու ընկավ, իսկ երբ նորից վազեց, Թրեյսին տեսավ, որ նա վազում է առջևի աջ թաթը վեր պահած: Հասնելով Մեդիսոն ավենյու՝ վագրն անհետացավ անկյունում: Նրան հետևվեց մոտակա զրահապատը իր հզոր, դանդաղ ընթացքով:

Թրեյսին սկսեց վազել, որ հասնի վագրին:

Համազգեստավոր երեք մարդ անկյունի մոտ կանգնեցրին նրան, հրեցին երկրորդ զրահապատի մեջ, իրենք էլ հետը տեղավորվեցին, և զրահապատը շարժվեց:

— Ինչո՞ւ եք ուզում իմ վագրին սպանել,— ասաց Թրեյսին:

— Այդ գազանը երեկ երեկոյան փախել է կրկեսից, նախապես հաշմելով ծառայողին:

— Ինչե՞ր եք ասում,— ասաց Թրեյսին:

— Ինչ որ լսեցիր,— ասաց մեկը:

— Էս վագրը համարյա ծնված օրից ինձ է կպած,— ասաց Թրեյսին:

— Ոչ մի վագր էլ ծնվածդ օրից քեզ չի կպած,— ասաց վարորդը,
— բայց դե մի բան կպած է, և շուտով կպարզենք, թե ինչ:

ԳԼՈՒԽ ՅՈՒԹԵՐՈՐԴ

Թրեյսին նստել էր «Անգլիական բանկի» աթոռների նման մի աթոռի վրա, ընդարձակ սենյակում, որտեղ լցված էին թղթակիցներ, լուսանկարիչներ, ոստիկաններ, կենդանի վարժեցնողներ և էլի շատ ու շատ ուրիշ մարդիկ:

Եթե այդ վագրը իսկապես նրա վագրը չէր, ինչպես սրանք ասում էին, ապա իր՝ Թրեյսիի վագրն էլ Թրեյսիի հետ չէր հիմա:

Թրեյսին նստած էր մենակ:

Նրա ոտքերի մոտ, հատակին, ոչ մի վագր չկար:

Թրեյսին նստած էր աթոռին արդեն ավելի քան մեկ ժամ:

Հանկարծ մի նոր մարդ մտավ սենյակ:

— Դոկտոր Պինգիցերը,— հասավ Թրեյսիի ականջին:

Դա յոթանասունին մոտ մի փոքրիկ մարդ էր, ժպիտը դեմքին:

— Բանն ի՞նչ է,— արագ դիմեց նա ամբոխին:

Մի խումբ փորձագետներ շրջապատեցին նրան, տարան մի կողմ ու պատմեցին, թե բանն ինչ է:

— Ահ-հա՛,— ասաց դոկտորը և արագ մոտեցավ Թրեյսիին:— Տղաս,— ասաց նա,— ես Ռուդոլֆ Պինգիցերն եմ:

Թրեյսին ոտքի ելավ ու թոթվեց Ռուդոլֆ Պինգիցերի ձեռքը:

— Թոմաս Թրեյսի,— ասաց նա:

— Ահ-հա՛, Թոմաս Թրեյսի,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը ու շրջվեց դեպի մյուսները,— գուցե ինձ համա՞ր էլ մի այսպիսի աթոռ

գտնեիք:

«Անգլիական բանկի» աթոռների նման ևս մի աթոռ շուտափուլթ
ներս բերեցին դոկտորի համար:

— Ես յոթանասուներկու տարեկան եմ:

— Ես քսանյոթ տարեկան եմ,— ասաց Թրեյսին:

Դոկտոր Պինգիցերը լցրեց ծխամորճը, բավական թուփուն
թափեց ու նեղություն էլ չկրեց թափ տալու հագուստի վրայից, յոթ
լուցկի վառեց ծխամորճը կպցնելու համար, մի տասն անգամ
փստփստացրեց, հետո ծխամորճը բերանին՝ ասաց.

— Ես ունեմ կին՝ վաթսունինը տարեկան, տղա՝ քառասունհինգ
տարեկան, հոգեբույժ, տղա՝ քառասուներկու տարեկան,
հոգեբույժ, տղա՝ երեսունինը տարեկան, հոգեբույժ, աղջիկ՝
երեսունվեց տարեկան, որ հայտարարում է, թե երեսունմեկ
տարեկան է, հոգեբույժ, աղջիկ՝ երեսունմեկ տարեկան, որ
հայտարարում է, թե քսանվեց տարեկան է, հոգեբույժ,
կահավորված բնակարան, նվագարկիչ, դաշնամուր,
հեռուստացույց, գրամեքենա, բայց անսարք վիճակում:

— Ինչո՞ւ չեք տալիս վերանորոգման,— ասաց Թրեյսին:

— Ա՛հ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— ինքս չեմ օգտագործում:
Թոռներիս համար է: Հեչ բան է: Դա է ունեցածս, մեծ մասը՝
հոգեբույժներ:

— Փող ունե՞ք,— ասաց Թրեյսին:

— Ոչ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— այդքան հոգեբույժ մի
ընտանիքում վրաս թանկ է նստում: Ունեմ գրքեր: Հա՛, մոռացա,
ուրեմ մահճակալ: Քնելու համար: Գիշերը: Պառկում եմ: Քնում եմ:
Փոփոխություն է:

— Բարեկամներ ունե՞ք,— ասաց Թրեյսին:

— Շատ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— իհարկե, երբ ասում եմ բարեկամներ...— դոկտոր Պինգիցերը արագ-արագ շարժեց մատներն ու տարօրինակ ձայներ հանեց,— այսինքն, դուք հասկանում եք...— նորից տարօրինակ ձայներ,— իհարկե: Ի՞նչ իմանաս:

— Եկեղեցի հաճախո՞ւմ եք,— ասաց Թրեյսին:

— Ա՛հ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— այո: Զգացմունք: Սիրում եմ: Գեղեցիկ է:

Մի լրագրող առաջ եկավ ու ասաց.

— Մտադիր չե՞ք արդյոք ինքներդ հարցեր տալ:

— Ահ-հա՛,— արագ վրա բերեց դոկտոր Պինգիցերը,— երբ դոկտոր Պինգիցերը հարցեր տա, սենյակը լինի դատարկ:

Ոստիկանության մի կապիտան, այդ օրվա պատասխանատուն, անունը Հուզինգա, ասաց կտրուկ.

— Լսեցի՞ք դոկտորի ասածը: Բոլորը դուրս գան:

Լրագրողների մեջ բավական դիմադրողներ գտնվեցին, բայց Հուզինգային ու նրա մարդկանց հաջողվեց բոլորին հանել միջանցք: Երբ սենյակը դատարկվեց, դոկտորը ամենայն խաղաղուժյամբ փստփստացրեց ծխամորճը, ժպտաց Թրեյսիին ու ննչեց: Թրեյսին էլ էր արդեն հոգնած, այնպես որ ինքն էլ ննչեց: Ծերուկը խռմփացնում էր, իսկ Թրեյսին՝ ոչ:

Քիչ հետո դուռը լայն բացվեց, և մի լուսանկարիչ արագ լուսանկարեց «Անգլիական բանկի» աթոռներ հիշեցնող աթոռների մեջ քնած երկու տղամարդկանց:

Ապա ներս մտավ Հուզինգան և արթնացրեց դոկտորին:

— Ահ-հա՛,— ասաց դոկտորը:

Հենց այն է՝ Հուզինգան ուզում էր արթնացնել նաև Թրեյսիին, դոկտորն ասաց.

— Ոչ: Շատ կարևոր:

— Լավ, դոկտոր,— ասաց Հուզինգան ու կամացուկ հեռացավ:

Փոքրիկ ծերուկը նստել և ուսումնասիրում էր Թրեյսի դեմքը: Քիչ անց Թրեյսին բացեց աչքերը:

— Երազում տեսա՝ իբր Վիեննայում եմ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Վերջին անգամ ե՞րբ եք եղել այնտեղ,— ասաց Թրեյսին:

— Քսան տարի առաջ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— վաղուց, շատ վաղուց: Պաղպաղակ շատ եմ սիրում: Հատկապես վանիլով:

— Սուրճ սիրո՞ւմ եք,— ասաց Թրեյսին:

— Սո՛ւրճ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— ես Վիեննայից եմ: Ես սուրճով եմ մեծացել: Ահ-հա՛:

Եվ նա գոռաց այնպես, որ դռան հետևում լսեն.

— Սո՛ւրճ, խնդրեմ:

Դրսում Հուզինգան անմիջապես կարգադրեց մի սպայի՝ բերել մի սրճաման սուրճ և երկու գավաթ:

— Գիտի իր գործը,— ասաց Հուզինգան սպային,— գիտի ինչ է անում:

— Հիմա սուրճ կխմենք,— ասաց փոքրիկ մարդը:— Բա՞ն է պատահել: Ես ոչինչ չգիտեմ:

— Նրանք կրակեցին իմ վագրի վրա,— ասաց Թրեյսին:

— Ցավում եմ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Մենք մտանք Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին,— ասաց Թրեյսին,— ինչպես որ մտել էինք վեց տարի առաջ, բայց երբ դուրս եկանք եկեղեցուց, նրանք արդեն սպասում էին մեզ զրահապատով, իսկ մի զրահապատ էլ կանգնած էր Հիսուսերորդ փողոցի վրա:

Առաջին կրակոցը շփալավ, բայց վագրը վախեցած վազեց ու երբ հասավ երկրորդ զրահապատին, էլի կրակեցին ու դիպան ոտքին:

— Վագրը քո՞ վագրն է:

— Այո:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետև կյանքիս մեծ մասը ինձ հետ է եղել:

— Ահ,— ասաց փոքրիկ մարդը,— վագր է, ինչպես շունը՝ շո՞ւն:

— Ուզում եք ասել, թե իսկակա՞ն վագր է, ինչպես լինում են շունգլիներում կամ կրկեսում,— ասաց Թրեյսին:

— Ճիշտ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Ոչ, դրանցից չի,— ասաց Թրեյսին,— համենայն դեպս, մինչև այսօր, բայց այսօր նա իրոք իսկական էր, չնայած մեկ է՝ էլի իմ վագրն է:

— Ինչո՞ւ են նրանք ասում՞ վագրը փախել է կրկեսից:

— Չգիտեմ:

— Հնարավո՞ր է:

— Երևի: Կրկեսի վանդակից ինչ կենդանի էլ լինի, կփախչի, թե ճար ունենա:

— Դու չե՞ս վախենում այդ վագրից,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:— Այստեղ ինչ-որ լուսանկարներ ունենք, լուսանկարիչների արածներ: Իմ փոքրիկ աղջիկը մի ժամանակ խելքը տվել էր լուսանկարչության: Նկարներ, նկարներ, բոլոր նկարներին՝ հայրը: Ե՛ս:

Նա շրջվեց դեպի դուռն ու բարձրաձայն ասաց.

— Լուսանկարները, խնդրեմ:

Ներս մտավ Հուզինգան, հավաքեց սեղանի վրայից մի տասը լուսանկար ու պարզեց դոկտորին, որն սկսեց արագ-արագ աչքի

անցկացնել դրանք, առանց մեկնումեկի վրա կարգին նայելու:

— Դու այդ գազանից չե՞ս վախենում,— արագ-արագ ասաց նա,
— այդ վագրից: Սա սև հովազ է:

— Գիտեմ,— ասաց Թրեյսին,— բայց, միևնույն է, դա իմ վագրն
է:

— Դու «վագր» անո՞ւնն ես տալիս այս գազանին:

— Ես գիտեմ, որ դա սև հովազ է,— ասաց Թրեյսին,— բայց ես
դրան միշտ համարել եմ վագր:

— Քո՞ վագրը:

— Այո:

— Եվ դու չե՞ս վախենում այդ վագրից:

— Ոչ:

— Բոլորը վախենում են վագրից:

— Բոլորը շատ բանից են վախենում,— ասաց Թրեյսին:

— Ես վախենում եմ գիշերից,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:—
Երբ ես վիեննայում էի ու ջահել, գիշերները գնում էի որտեղ շատ
լույս կար, պայծառություն: Երբ լույս կա, չեմ վախենում:

Հուզինգան, որը չգիտես ինչու հալչում էր դոկտոր Պինգիցերի
առաջ, սուրճը ներս բերեց ու լցրեց գավաթները:

— Դե, փորձենք մեր սուրճը,— ասաց դոկտորը:

— Ես մի ժամանակ ուզում էի սուրճ համտեսող դառնալ,—
ասաց Թրեյսին:

— Ահ, իսկապե՞ս,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:— Դե ուրեմն բեր
սուրճ խմենք: Սուրճ վայելենք: Կյանքը շատ կարճ է:— Նա ձեռքով
արեց դեպի դուռը:— Շատ... Շատ... Շատ...— նա դեմքը ծոմոեց
և չկարողացավ ավարտել իր միտքը:

— Այո,— ասաց Թրեյսին:

Նրանք սկսեցին լուռումունջ խմել իրենց սուրճը, և Թրեյսին համտեսում էր այն ջանադիր կերպով, ինչպես վեց տարի առաջ Օտտո Զեյֆանգի մոտ՝ Նիմոյի, Փիբբրդիի ու Ռինգերտի հետ նստած:

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Յուրաքանչյուրը երեք գավաթ սուրճ համտեսելուց հետո, դոկտոր Պինգիցերն ասաց.

— Ահ-հա՛: Աշխատանք: Ատում եմ աշխատանքը: Ատում եմ հոգեբուժությունը: Միշտ ատել եմ աշխատանքը: Սիրում եմ ծիծաղ, խաղ, երևակայություն, հրաշք:

— Հապա էլ ինչո՞ւ եք աշխատում,— ասաց Թրեյսին:

— Ինչո՞ւ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:— Սխալմունք:— Մի պահ դոկտորը իր մտքերով ընկավ:— Վիեննայում տեսա այդ աղջկան: Էլզային: Էլզա Վարսհոկ: Ահ-հա: Էլզան՝ կին, մայր, ասում է՝ «Ո՛ր է փող ուտելիքի համար»: Դե ի՞նչ: Սկսեցի աշխատել:

— Դուք հասկանո՞ւմ եք հոգեբուժությունից,— ասաց Թրեյսին:

— Հոգեբուժությունի՞ց: Ոչ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:— Մարդկանց՝ մի քիչ: Քիչ, քիչ, մի քիչ: Ամեն տարի, ամեն օր՝ ավելի քիչ, ավելի քիչ, ավելի քիչ: Ինչո՞ւ: Մարդիկ դժվար են: Մարդիկ մարդիկ են: Մարդիկ՝ ցավ, մարդիկ՝ հիվանդ, մարդիկ՝ խենթ, վիրավոր, մարդիկ՝ մարդկանց վիրավորող, մարդիկ՝ սպանող, սպանվող: Ո՛ր է ծիծաղ, ո՞ր է խաղ, ո՞ր է երևակայություն, ո՞ր է հրաշք: Ատում եմ հոգեբուժությունը: Սիրում եմ մարդկանց: Խենթ մարդկանց, գեղեցիկ մարդկանց, վիրավոր ու հիվանդ մարդկանց, կոտրված, փշուր-փշուր եղած մարդկանց, սիրում եմ, սիրում եմ: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ մարդիկ կորցրին ծիծաղը, խաղը, երևակայությունը, հրաշքը: Ինչի՞ համար: Ահ-հա: Փողի՞,— նա ժպտաց,— կարծում եմ՝ էդպես: Փողը: Սերը՝ փող: Գեղեցկությունը՝ փող: Ծիծաղը՝ փող: Իսկ

ո՞ր է փող: Չգիտեմ: Ծիծաղ՝ չկա: Խաղ՝ չկա: Աշխատել: Աշխատել:
Վագր: Վագր:

— Դուք գիտե՞ք այդ ոտանավորը,— ասաց Թրեյսին:

— Էդպես ոտանավո՞ր կա,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Դե իհարկե:

— Ի՞նչ ոտանավոր է,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

Վա՛գր, օ՛, վա՛գր, կարմիր հրացո՛ւֆ,—

ասաց Թրեյսին,—

Ո՞վ է ստեղծել մարմինդ, արդյո՞ք,

Կեսգիշերային թավուտի խորֆում,

Մարմինդ նարտար, նապուկ ու նկուն:

— Ահ-հա՛: Էլի կա՞,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Այո, շատ կա,— ասաց Թրեյսին,— եթե միայն չեմ մոռացել:

— Խնդրում եմ, շարունակեք,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

Թրեյսին շարունակեց.

Երկնֆո՞ւմ էր, թե երկրի խորֆերում

Քո բոց աչքերի հուրը մլմլում:

Որտե՞ղ, որտե՞ղ էր թափնված դարեր,

Ո՞ւմ ձեռքն է նրան լույս աշխարհ հանել:

— Հո-հո՛,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— յոթանասուներկու տարի ապրում եմ ու էսպիսի ոտանավոր չէի լսել: Ո՞վ է գրել:

— Ուիլյամ Բլեյքը,— ասաց Թրեյսին:

— Կեցցե՛ս, Ուիլյամ Բլեյք,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:— Էլի կա՞:

— Այո,— ասաց Թրեյսին,— միայն թե հիշեմ: Հիշեցի.

Այդ ի՞նչ վարպետ էր, որ հզոր ձեռքով

Գործեց ու հյուսեց պիրկ ջղերը քո

Եվ ձեռքերի մեջ զգաց կոշտապատ
Սրտիդ առաջին զարկերը հաստատ:

— Էլի կա՞,— ասաց դոկտորը:

— Կարծում եմ, որ հիմա լրիվ կարող եմ ասել,— ասաց Թրեյսին:

Ի՞նչ ֆուրա էր, որ ֆեզ շիկացրեց,
Ի՞նչ կոան էր, որ ֆեզ կոեց-կոփեց,
Ո՞վ էր նա, որ պինդ աֆցանով սեղմեց
Բոցարձակ, ցասկոտ ուղեղը ֆո մեծ:

Իսկ երբ աստղալից երկինքն անսահման
Արցունքով ցողվեց, կապեց ծիածան,
Ժպտա՞ց արարիչ-աստված, վերջապես,
Իր ստեղծածին այդ հրաշատես:

Մի՞թե նույն ուժը ամենակարող,
Նույն ավր հզոր ու սանձահարող
Ե՛վ գառնուկին է ստեղծել մի օր,
Ե՛վ ֆեզ, մշտավառ կրակ զորավոր:

Վա՛զրր, օ՛, վա՛զրր, կարմիր հրացոլֆ,
Ո՞վ է ստեղծել մարմինդ, արդյո՞ք:
Ո՞ւմ անմահ ձեռքն է կերտել ու պահել
Քո գեղեցկատիպ կերպարանքն անեղ:

Թրեյսին լռեց:

— Ահա և ամբողջ ոտանավորը,— ասաց նա:

— Ահ-հա,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— շնորհակալ եմ:
Ուրեմն, երեխա ժամանակի՞ց դա գիտես:

— Այո,— ասաց Թրեյսին,— երբ դեռ երեք տարեկան էի,
բերանացի գիտեի:

— Դու հասկանո՞ւմ ես այդ ոտանավորը,— ասաց դոկտոր
Պինգիցերը:

— Ոչինչ էլ չեմ հասկանում,— ասաց Թրեյսին:— Պարզապես դուր է գալիս:

— Ահ-հա: Ճիշտ է:

Ծերուկը շրջվեց դեպի դուռը:

— Շատ-շատ-շատ,— ասաց նա:— Հիմա՝ երկու հարց: Մեկ՝ քո վագրը ո՞րն է:

— Իմն է,— ասաց Թրեյսին:

— Երկու,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— փողոցի վագրը ո՞րն է:

— Դե-ե,— ասաց Թրեյսին,— հնարավոր է, երեկ երեկոյան մի սև հովազ հաշմել է խնամողին ու փախել կրկեսից: Այդպիսի բաներ պատահում են: Հնարավոր է, որ հիմա մի վիրավոր սև հովազ արձակ շրջում է Նյու Յորքի փողոցներում: Հնարավոր է, որ նա հենց միայն վախից մեկին սպանի, եթե դա անհրաժեշտ համարի: Բայց սև հովազը, որ արձակ շրջում է քաղաքում, նաև իմ վագրն է:

— Իսկապե՞ս:

— Այո:

— Ինչո՞ւ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Չգիտեմ,— ասաց Թրեյսին,— բայց գիտեմ, որ նա ինձ հետ միասին քայլում էր Հինգերորդ ավենյուով և ինձ հետ էլ մտավ Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին: Նա չհարձակվեց ոչ մեկի վրա: Նա հանգիստ քայլում էր իմ կողքից: Նա չէր փախչի, եթե նրա վրա չկրակեին: Մի՞թե դուք չէիք փախչի, եթե ձեզ վրա կրակեին:

— Շատ արագ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը,— յոթանասուներկու տարեկան, բայց շատ արագ:

Նա մի պահ լռեց՝ պատկերացնելու իրեն արագ վազելիս, հետո ասաց.

— Ոստիկանությունը... նրանք կսպանեն այդ գազանին:

— Կաշխատեն սպանել,— ասաց Թրեյսին:

— Կսպանեն:

— Կաշխատեն սպանել,— ասաց Թրեյսին,— բայց չեն սպանի, որովհետև չեն կարող:

— Ինչո՞ւ: Ո՞վ ասաց չեն կարող,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Այդ վագրին սպանել չի լինի:

— Մեկ վա՞գր: Սպանել չի՞ լինի: Ինչո՞ւ:

— Չի լինի, և վերջ,— ասաց Թրեյսին:

— Իսկ ինքը՝ վագրը կսպանի՞,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Եթե անհրաժեշտ համարի,— ասաց Թրեյսին:

— Եվ ճի՞շտ կանի:

— Չգիտեմ: Իսկ դո՞ւք ինչ կանեիք:

— Ես էլ չգիտեմ,— ասաց դոկտորը,— ես շատ քիչ բան գիտեմ: Շատ քիչ, շատ քիչ: Ահ-հա: Հիմա հարց հոգեբուժությունից: Դուք գի՞ժ եք:

— Այո, իհարկե,— ասաց Թրեյսին:

Ծերուկը նայեց դռան կողմն ու մատը դրեց շրթունքներին:

— Կամաց,— շշնջաց նա:

— Ես գիժ եմ, որովհետև նրանք վիրավորեցին վագրին,— ասաց Թրեյսին,— ես գիժ եմ, որովհետև նրանք վագրին վանդակ էին դրել: Ես գիժ եմ, որովհետև վագրին տարել էին կրկես: Եվ, բացի այդ, ես գիժ եմ ի ծնե:

— Ես էլ եմ գիժ, բայց դա հայտարարելու բան չի,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը: Նա նորից նայեց դռանը: Հետո հանկարծ ոտքի ելավ:— Ես կասեմ նրանց՝ այս մարդու խելքը տեղն է: Եվ նրանք կհասկանան: Ահ-հա: Աշխատանքը վերջացավ:— Ու նա բարձր կանչեց՝ խնդրեմ, ներս համեցեք:

Առաջինը ներս մտավ Հուզինգան, ապա մյուսները:

Դոկտոր Պինգիցերը զննեց նրանց դեմքերը, բավական սպասեց, որպեսզի բոլորը լռեն և հետո ասաց.

— Ահ-հա: Այս մարդու խելքը տեղն է:

Մի տղամարդ, որ բոլորովին նման չէր դոկտոր Պինգիցերին, առաջ եկավ ու ասաց.

— Դոկտոր Պինգիցեր, ես դոկտոր Աքետըրն եմ, Մանհեթընի գլխավոր հոգեբույժը: Կարո՞ղ եմ իմանալ, թե հոգեբուժական ինչպիսի քննության միջոցով հանգեցիք նման եզրակացության:

— Ոչ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը ու շրջվեց դեպի Թրեյսին,— ցտեսություն, տղաս:

— Ցտեսություն,— ասաց Թրեյսին:

Դոկտոր Պինգիցերը մեկիկ-մեկիկ նայեց ներկաներին, հետո քայլերն ուղղեց դեպի դուռը:

Մինչ նա կհասներ դռանը, մի քանի լուսանկարիչներ գործի դրեցին իրենց ապարատները, իսկ նրանցից մեկն ասաց.

— Դոկտոր Պինգիցեր, ի՞նչ կասեիք սև հովազի մասին: Նա իսկապե՞ս սրանն է եղել, ինչպես ինքն է ասում:

— Ես քննում էի սրան, ոչ թե սև հովազին,— ասաց դոկտորը:

Մի թղթակից անշատվեց խմբից ու մոտեցավ դոկտոր Պինգիցերին:

— Իսկ ինչպե՞ս բացատրել, որ սև հովազը այս մարդուն չի վնասել,— ասաց թղթակիցը:

— Չգիտեմ,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

— Որևէ բան այդ մասին չպարզվե՞ց ձեր երկար զրույցից,— ասաց թղթակիցը:

— Ոչ,— ասաց դոկտորը:

— Իսկ ի՞նչ կասեիք սև հովազի մասին, որ արձակ շրջում է քաղաքում,— ասաց թղթակիցը:

— Դա հոգեբուժության խնդիրը չէ,— ասաց դոկտորը:

— Իսկ ո՞ւմ խնդիրն է,— ասաց թղթակիցը:

— Որտեղի՞ց էր այդ սև հովազը:

— Կրկեսից:

— Կրկեսի խնդիրն է,— ասաց դոկտոր Պինգիցերը:

Նա դուրս եկավ սենյակից:

Բոլորը շրջապատեցին դոկտոր Աքետըրին, որին բոլորովին չէին գոհացրել ոչ դոկտոր Պինգիցերի եզրակացությունը, ոչ էլ նրա ձևերը:

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Թրեյսին, շրջելով վագրի հետ, ոչ մի օրենք չէր խախտել:

Սակայն նրա արածն այնքան խելքից դուրս ու անհավատալի էր, որ թվում էր նաև օրենքից դուրս, համենայն դեպս, բոլորովին անմիտ ու անկիրթ մի արարք:

Միանգամայն պարզ էր, որ նա խելագար է: Ո՞վ է տեսել, որ նորմալ մարդը փողոցներում շրջի կրկեսից փախած սև հովազի հետ, ասես՝ նա ու այդ կենդանին հիանալի հասկացել են իրար:

Ուստի, դոկտոր Պինգիցների գնալուց հետո, Թրեյսին քննվեց դոկտոր Աքետրրի կողմից, որը անդիմադրելի պահանջ էր զգում մեկնաբանել Թրեյսի պատասխանները՝ ըստ իր կրթության ու նախապաշարումների:

Դոկտոր Աքետրրը առանց դժվարության, քայլ առ քայլ ապացուցեց, որ Թրեյսին իսկապես խելագար է: Դժվար բան չէ: Ում հետ ասես՝ կարելի է անել:

— Այնուհետև,— ասաց դոկտոր Աքետրրը, դիմելով գործի բոլոր մասնակիցներին, այդ թվում նաև ոստիկանության կապիտան էրլ Հուզինգային, որը միակն էր, որ չէր հավատում դոկտոր Աքետրրի հայտնագործություններին և համառորեն պաշտպանում էր դոկտոր Պինգիցների եզրակացությունը,— այնուհետև, երբ քննյալին հարց տրվեց, թե ինչպե՞ս կվերաբերվեր անորոշ ժամանակ Բելվյուում² գտնվելուն՝ ավելի երկարատև ու խորազնին հոգեբուժական քննության ենթարկվելու նպատակով, նա պատասխանեց, որ կգերադասեր տուն գնալ: Բայց եթե ստիպված լինի որոշ ժամանակով գնալ Բելվյու, կաշխատի այդ ժամանակն

անցկացնել լավագույն ձևով, ու իրեն զգալ այնտեղ ինչպես տանը ոչ պակաս շափով, քան որևէ այլ տեղում: Նման վերաբերմունքը թույլ է տալիս կարծելու, որ քննյալը բացի արդեն հայտնի ախտանշաններից, տառապում է նաև նահատակության կոմպլեքսով: Այդ նմանապես վկայում է հասարակության մտավոր կարողությունների հանդեպ ցուցաբերած նրա խելացնոր մեծամտության ու արհամարհանքի մասին: Քննյալը ակնհայտորեն մոլորություն է ապրում՝ կարծելով, թե իր վրա չեն տարածվում այն օրենքները, որոնցով առաջնորդվում ու ղեկավարվում են հասարակության մնացած բոլոր անդամները: Նրա այս կարծիքը ծագել և հետագայում ավելի է հիմնավորվել երևակայական վագրի հետ տևական կապի պատճառով, վագրի, որին նա համարում է իրենը և միայն իրենը, որը, իր իսկ խոստովանությամբ, ունի խոսելու կարողություն, այլ կերպ ասած, ընդունակ է հաղորդակցվելու, սակայն բացառապես իր հետ: Ըստ իս, ոչ ոք չի կասկածի, որ նա պետք է տեղափոխվի Բելվյու՝ քննության և բուժման:

Այսպիսով, Թոմաս Թրեյսին հոկտեմբերյան մի հաճելի կիրակի տեղափոխեցին Բելվյու:

Թրեյսին գտավ, որ այնտեղի մարդիկ իսկական խելագարներ են: Գտավ նաև, որ նրանցից յուրաքանչյուրն ունի վագր, շատ վրդովված, շատ կատաղած, խորապես վիրավորված վագր, հոմորի զգացումն ու երևակայությունը մարած, ազատության սերը, ուրախանալու ձգտումը, հույսը կորցրած մի վագր:

Այնտեղ էր Նիմոյի որդին՝ իր ընկճված ու մեռնող վագրի հետ: Փիբլրդիի աղջիկն էր այնտեղ՝ իր սարսափահար վագրով, որ անդադար հետ ու առաջ էր անում: Ռինգերտն ինքն էր այնտեղ՝ հետը մի վագր, որ նման էր հոգնած ու պառաված շան:

Եվ Լորա Լյուսին էր այնտեղ՝ իր երբեմնի շքեղ վագրուհու հետ, այժմ արդեն ուժասպառ, հյուժված ու խղճալի:

Միայն Թրեյսին էր առանց վագրի:

Թրեյսիի վագրը թաքնվել էր Հիսունհինգերորդ և Հիսունվեցերորդ փողոցների միջև, Մեդիսոն ավենյուի վրա գտնվող Ռուշի, Ռուբելինգի և Ռուանի թաղման բյուրոյի ներքնահարկում: Մուժ ու մեկուսի, մեռելահոտ տեղ էր: Վագրը թաքնվել էր այն սենյակի տակ, որտեղ Ռուշը, Ռուբելինգը և Ռուանը դիմափոշով, կարմրաներկով ու ժպիտներով տեսք էին տալիս մեռելներին:

Վագրը պառկած էր այնտեղ, վախեցած ու մենակ, որբացած ու վհատ, և մի ցանկություն ուներ՝ մեռնել:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ

Իմաստ ունի՞ նկարագրել, թե ինչ ազդեցություն թողեց Նյու Յորքի բնակիչների վրա Թրեյսիի և նրա վագրի պատմությունը, որի մասին գրվեց բոլոր թերթերի առաջին էջերում, հաղորդվեց ռադիոյով ու հեռուստատեսությամբ, հայտնի ու անհայտ մեկնաբանների կողմից. ըստ որում, այդ պատմությունը լրացվում էր կինոկադրերով, թե ինչպես Թրեյսին ու վագրը քայլում են Հինգերորդ ավենյուով, մտնում Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին, դուրս գալիս եկեղեցուց ու նաև մի շարք լուսանկարներով, ուր Թրեյսին սուրճ էր խմում դոկտոր Պինգիցերի հետ՝ շրջապատված ոստիկանության, թղթակիցների, հոգեբույժների և այլոց կողմից:

Այս ամենը ազդեց սովորականի պես:

Անմեղ շները, որ տեղ էին փնտրում թեթևանալու, դեմ էին առնում տղամարդկանց, որոնք նրանց տեսնելով՝ լեղաճաք փռվում էին գետին, կանայք յուրաքանչյուր ստվերից վժժում էին և շրմփացնում երեխաներին, երբ նրանք ուզում էին փողոց դուրս գալ խաղալու:

Կիրակի երեկոյան ամեն մարդ տանը մնաց, իսկ շատերը՝ նաև երկուշաբթի առավոտյան, քանի որ վագրը տակավին ազատության մեջ էր, իսկ Թրեյսին՝ Բելվյուում:

Թրեյսիին մի գլուխ քննում էին:

Իր հերթին նա էլ տեսավ, որ իրեն քննողները հետաքրքիր մարդիկ են:

Ազատ ժամանակ Թրեյսին այցելեց Լորա Լյուիսին, որը ոչ մի կերպ չէր կարողանում հիշել նրան: Թրեյսին խոսք բացեց Ֆար

Ռոքըրուեյ կատարած իր կիրականօրյա այցելության մասին, բայց
Լորան, գունատ ու թառամած, ոչինչ չէր հիշում:

— Ես վեց հատ փափկած շոկոլադ կերա,— ասաց Թրեյսին:

— Պետք է յոթը ուտեիր,— ասաց Լորան:

— Ինչո՞ւ:

— Մեկ հատով ավելի կլիներ,— ասաց Լորան:— Միշտ էլ հաճելի
է, որ մեկ հատով ավելի լինի: Ես միշտ էլ այդպես եմ համարել:
Ամենքին էլ մեկ հատով ավելի:

— Շոկոլա՞դ,— ասաց Թրեյսին:

— Ինչ էլ որ լինի,— ասաց Լորան:— Մայր, հայր, կյանք,
հաջողություն: Վեցը լավ է, բայց մեկն էլ հետը՝ ավելի լավ: Մեկն էլ
ու էլի մեկն էլ...

— Մի՞թե չես հիշում,— ասաց Թրեյսին,— հայրիկդ գնաց
պաղպաղակ բերելու:

— Պաղպաղակը հալվում է,— ասաց Լորան,— ահա թե որն
է նրա գաղտնիքը: Պարզապես հալվում է:

— Լորա,— ասաց Թրեյսին,— նայիր ինձ ու լսիր:

— Հալվող պաղպաղակից ավելի տխուր բան չկա,— ասաց
Լորան:

— Դրա ի՞նչն է տխուր, Լորա,— ասաց Թրեյսին,— պաղպաղակը
հենց պիտի հալվի:

— Մի՞թե:

— Իհարկե:

— Իսկ ես չգիտեի,— ասաց Լորան,— ես միշտ այնպես դառը լաց
եմ եղել, երբ տեսել եմ, թե ինչպես է պաղպաղակը հալվում:

— Ի՞նչ պաղպաղակ, Լորա:

— Պաղպաղակից շինած աղջիկը, պաղպաղակից շինած տղան,—
ասաց Լորան:— Չգիտեի: Այդքան արցունք թափեցի և իզուր: Լաց
եղա, հա լաց եղա, մինչև ինքս էլ հալվեցի: Դու հաստա՞տ գիտես:

— Ոչ,— ասաց Թրեյսին,— ոչ: Ես չգիտեմ, թե ինչ է եղել, բայց ինչ
էլ որ եղած լինի, հիմա ինձ լսիր, Լորա: Վեց տարի առաջ ես
կանգնած էի «Օտտո Զեյֆանգի» մուտքի առաջ:

— Ինչո՞ւ էիր այնտեղ կանգնած,— ասաց Լորան:

— Ես աշխատում էի այնտեղ,— ասաց Թրեյսին,— ես այնտեղ
կանգնած զրուցում էի սուրճ համտեսողներ Նիմոյի, Փիբբրդիի ու
Ռինգերտի հետ:

— Իսկ ո՞ւր են նրանք հիմա,— ասաց Լորան:

— Նիմոն մեռած է,— ասաց Թրեյսին,— Ռինգերտը այստեղ է,
իսկ Փիբբրդին՝ չգիտեմ: Այսպես, ուրեմն, ես կանգնած էի ու մեկ էլ
տեսնեմ՝ Ուորեն-սթրիթով մի գեղեցիկ աղջիկ է անցնում:

— Գեղեցի՞կ,— ասաց Լորան:

— Աշխարհի ամենագեղեցիկ աղջիկը:

— Ո՞վ էր նա:

— Դու էիր, Լորա,— ասաց Թրեյսին:

— Ե՞ս,— ասաց Լորան:— Աշխարհի ամենագեղեցիկ աղջի՞կը:
Մխալված կլինես:

— Ոչ, դու էիր, Լորա:

— Է՛հ, հիմա, անշուշտ, ես աշխարհի ամենագեղեցիկ աղջիկը չեմ,
— ասաց Լորան:

— Ահա հենց այդ մասին էլ ուզում եմ խոսել,— ասաց Թրեյսին:

— Կավ,— ասաց Լորան,— խոսիր:

— Ուզում եմ, որ դու նորից անցնես Ուորեն-սթրիթով:

— Ուզո՞ւմ ես:

— Այո:

— Ինչո՞ւ:

— Չգիտեմ ինչպես արտահայտեմ,— ասաց Թրեյսին:— Ես սիրում եմ քեզ:

— Դրանով ի՞նչ ես ուզում ասել:

— Չգիտեմ: Երևի... երևի ուզում եմ ասել, որ դու առաջվա պես աշխարհի ամենագեղեցիկ աղջիկն ես:

— Ոչ, — ասաց Լորան:

— Այո՞ ինձ համար,— ասաց Թրեյսին:

— Ոչ,— ասաց Լորան:— Գեղեցիկ լինելը գոռոզություն է: Անճաշակ բան: Եվ շատ ավելի տխուր, քան երբ դու սուսուփուս պառկած ես, կարծես մեռած լինես արդեն:

— Դու մեռած չես, Լորա:

— Մեռած եմ:

— Լորա,— ասաց Թրեյսին,— ի սեր աստծո, Լորա, ես սիրում եմ քեզ:

— Ցավում եմ,— ասաց Լորան,— անչափ ցավում եմ, բայց ինձ համար ավելի լավ է մեռած լինել:

Թրեյսին չգիտեր, թե ինչ մտածի: Մի՞թե իսկապես Լորան ցնորվել է:

Դոկտոր Պինգիցերի նման նա էլ չգիտեր:

Այսպես թե այնպես, Լորան գտնվում էր Բելվյուում: Ամիսներ շարունակ նա պառկած էր եղել տենդի մեջ և մասնագետների կարծիքով շուտով մեռնելու էր:

Մասնագետներին հայտնի էր, որ իրենք էլ վաղ թե ուշ կմեռնեն, բայց դա չէր անհանգստացնում նրանց, քանի որ հուսով էին, որ իրենք կմեռնեն խելքները գլխին:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

Նյու Յորքի տենդային շաբաթն անց էր կենում:

Վագրը առաջվա նման ազատության մեջ էր: Այսինքն, պարզ ասած, քաղցից ու վախից մեռնում էր այն սենյակի տակ, որտեղ Ռուշը, Ռուբելինգը և Ռուանը զմուսում էին մեռելներին:

Ինչևէ, համաձայն թերթերից ստացվող լուրերի, երկուշաբթի առավոտյան վագրին տեսել էին Հարլեմի՝ Երեք, Գրինվիչ Վիլիջի՝ երկու և Բրուքլինի վեց տարբեր տեղերում, իսկ Կալիֆոռնիայի Ֆրեզնո քաղաքում մի տղա քսաներկու տրամաչափի հրացանով սպանել էր մի սև կատվի, որովհետև այդ կատուն բավական նմանութուն էր ունեցել Թրեյսիի վագրին: Տղայի լուսանկարը հայտնվեց երկրի գրեթե բոլոր թերթերում. նա կանգնած էր՝ հպարտորեն բռնած կատվի պոչից: Նրա ազգանունը Բենինթենդի էր, անունը՝ Սալվատորե:

Երեկոյան Թրեյսիի վագրին, ինչպես արդեն անվանում էին նրան, տեսել էին ամենատարբեր մարդիկ երկրի բոլոր ծայրերում:

Հոնգոնցի մի մարդ տեսել էր նրան Սոհոյում ու «Թայմսին» նամակ գրել, որտեղ բացատրում էր, թե ինչպես էր այդ «արարածը» եկել այդտեղ հասել: Բացատրությունն անչափ հետաքրքրական էր, ու երևում էր, որ հեղինակի համակրանքը ամբողջովին «արարածի» կողմն էր, ինչպես հաճախ ենք այդ տեսնում անգլիացիների մոտ, համենայն դեպս, այնտեղի բարեհոգի խելառների մոտ:

Սիեթլում ձիարշավի մի գրավրնկալ, որին ծեծել էին մրցակից խմբի մարդիկ, ոստիկանությանն էր դիմել բողոքելով, թե իր վրա

հարձակվել է Թրեյսիի վագրը:

Չիկագոյում մի պանդոկապան սկսել էր ռեկլամել բաժինը քսանհինգ սենթանոց նոր մի խմիչք՝ անունը «Թրեյսիի Վագր»:

Տուեգոյում խաղալիք արտադրող մի ֆաբրիկատեր հավաքեց իր բոլոր նախագծողներին ու վաճառողներին, և արդեն շաբաթ առավոտյան թավշից Թրեյսիի վագրը պատրաստ էր երեխաների հետ անկողին մտնելու: Բացի այդ, նա սկսեց արտադրել սվիտը՝ վրան վագրի պատկերն ու անունը, ամեն չափի փշովի «Թրեյսիի Վագրեր» և մի տուփ, որի միջից դուրս է թռչում Թրեյսիի Վագրը և վախեցնում ձեր սիրելիներին:

Ինքը՝ գազանը, լավ մրսել էր, իսկ մրսածուխյունն արագորեն վեր էր ածվում պլևրիտի: Աչքերը խամրել էին և նրանցից առատորեն դեղին լորձունք էր հոսում: Քիթը բռնվել էր: Սպիտակ ատամները պատվել էին փառով, որը մոտալուտ մահվան համ ուներ:

Թրեյսիին շարունակում էին քննել և արդյունքները պատշաճորեն ծանուցվում էին երկրին ու աշխարհին ամեն օր, մյուս՝ հավասարաչափ ուշագրավ լուրերի հետ միասին:

Մի դյուժին, եթե ոչ ավելի, հոգեբույժներ ու լրագրողներ Թրեյսիի և նրա վագրի շնորհիվ դարձան նշանավոր մարդիկ:

Մի ծակամուտ լրագրող հայտնագործեց Թրեյսիի նվիրվածուխյունը Լորա Կուլթին և ցնցեց աշխարհը իր պատմությամբ՝ վերնագրված.

ԹՐԵՅՍԻՆ ՍԻՐՈՒՄ Է ԼՈՐԱՅԻՆ

ՎԱԳՐԻ ՏԵՐԸ ՍԻՐԱՀԵՏՈՒՄ Է ԲԵԼՎՅՈՒԻ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀՈՒՆ

«Միրըր» թերթը, որի բախտն այնքան էլ չէր բերել Թրեյսիի և նրա վագրի վերաբերյալ նյութերի ու լուսանկարների առումով, ուրիշներից հետ շմնալու համար պահանջեց, որ անհապաղ քննվի քաղաքի ոստիկանության աշխատանքը և, եթե հարկ է, նույնիսկ

հեռացվի նրա պետը՝ Օգրստ Բլայր, քանի որ եթե նա ի վիճակի չի բռնել կամ սպանել մի կաղ վագրի, ապա ինչ օգնություն կարող են ստանալ նրանից Նյու Յորքի քաղաքացիները, եթե քաղաքի վրա ունիմք նետվի:

Այս միտքը իսկույն համակիրներ գտավ մարդկանց շրջանում, որոնք պատրաստ սպասում են, որպեսզի համակրեն այս կամ այն միտքը:

«Միրըրը» ոստիկանապետ Բլային ուղիղ հարցման տակ դրեց. «Ե՞րբ կարող եք հավաստիացնել աշխարհի ամենամեծ քաղաքի բնակիչներին, որ Թրեյսիի վագրը բռնված կլինի կամ սպանված, այնպես, որ մարդիկ հնարավորություն ունենան առաջվա նման խաղաղ քնելու»:

Հարցը տրվեց հեռագրով:

Բլայը հավաքեց իր ամենախելոք մարդկանց և խնդրեց նրանց պատասխանել հեռագրին: Մի շարք պատասխաններ եղան, բոլորն էլ անբավարար, որովհետև ոչ մեկը չկարողացավ ասել, թե վագրին ե՞րբ կհաջողվի բռնել կամ սպանել:

— Զգիտեմ,— կուզեր ասել Բլայը, բայց չէր համարձակվում:

Փոխարենը հինգ հարյուր բառից բաղկացած պատասխան հեռագիր կազմվեց և ուղարկվեց «Միրըրին»: Այն տպագրվեց «Միրըրի» առաջին էջում՝ «Ամոթ Նյու Յորքի ոստիկանությանը» խորագրի տակ: «Միրըրը» պահանջում էր, որ Բլայը հրաժարական տա: Թերթը սահմանել էր նաև հինգ հազար դոլարի պարգև այն տղամարդուն, կնոջը կամ երեխային, անկախ նրա ռասայական պատկանելությունից, մաշկի գույնից, դավանանքից կամ հավատից, ով կբերեր Թրեյսիի վագրին «Միրըրի» խմբագրություն՝ կենդանի կամ մեռած:

Հաջորդ օրը մի մարդ եկավ խմբագրություն, հետը բերելով գլխից խփած մի սև հովազ, և «Միրըրը» վերջապես առիթ ունեցավ

հանդես գալու սենսացիոն նյութով, որի պակասն այդքան զգացել էր:

Նյութը այն մասին, թե ինչպես սպանվեց Թրեյսիի վագրը, առաքեցին երկրով ու աշխարհով մեկ:

Մի քանի ժամ շարունակ խմբագրություն հեռախոսը շէր լռում: Ջանգում էին օրվա հերոսին՝ Արտ Փլայլիին, և հիմնականում՝ կանայք: Նրանցից ոմանք առաջարկում էին իրենց իբրև հարսնացուներ: Արդեն բանակցություններ էին գնում Արտ Փլայլիին նոր կոստյում գնելու վերաբերյալ, որպեսզի հնարավոր լիներ նրան ներկայացնել թերթի «Նշանավոր մարդիկ» բաժնում, երբ ոստիկանները խմբագրություն բերեցին Թրեյսիին՝ ճանաչելու վագրի իսկությունը:

Մյուս բոլոր թերթերը ամեն դեպքում մեկական մեկնաբան և լուսանկարիչ էին ուղարկել: Շատ հնարավոր էր, որ ոստիկանության պետը հարվածի տակ էր դնում իր իսկ դիրքերը, բայց, ինչ որ է, արժեր ստուգել ու պարզ պատկերացում կազմել:

«Միրըրը» հրաժարվեց թույլ տալ, որ Թրեյսին տեսնի վագրին:

Արտ Փլայլիին առաջարկեցին լուսանկարվել Թրեյսիի հետ՝ իրար ձեռք սեղմելիս, բայց Փլայլին արդեն հասկացել էր ինչն ինչոց է և ասաց.

— Հինգից ոչ պակաս:

— Ի՞նչ հինգ,— ասացին:

— Հինգ հարյուր դոլար,— ասաց Արտ Փլայլին:— «Միրըրը» կարող է ձրի լուսանկարելը, ըստ մեր պայմանագրի: Մնացած բոլոր թերթերը՝ հինգ հարյուրով:

— Դպրոցական թերթ է,— կատակեց լուսանկարիչը, և Արտ Փլայլին, որ երբեք դպրոց չէր հաճախել, իր պարտքը համարեց անվճար սեղմել Թրեյսիի ձեռքը, որի համար «Միրըրի» գլխավոր խմբագիրը խիստ կշտամբեց նրան:

Ինչ վերաբերում է Թրեյսիին, ապա նա ամենքի ձեռքն էլ սեղմում էր, հավատալով, որ ամենքն էլ անկեղծ են իր հետ կամ պարզապես այն պատճառով, որ խուսափելն անհնար էր:

«Նյուսը» մեղադրում էր «Միրըրին», որ սա մոլորության մեջ է գցում Նյու Յորքի բնակիչներին և որ այդ թերթի տրամադրության տակ գտնվող մեռած վագրը ամենևին էլ Թրեյսիի վագրը չէ:

Մրցակցության ու նախանձի այս ալիքը հասցրեց նրան, որ երկու օր հետո տեղի ունեցավ «Միրըրի» վագրի պաշտոնական և հանգամանալից զննությունը Թրեյսիի, գազանի կրկեսային վարժեցնողի և մի խումբ այլևայլ մարդկանց կողմից, որոնց միակ նպատակն էր որևէ կերպ հռչակվելը:

Արարողությունը կարճ տևեց: Թրեյսին նայեց մեռած սև հովազին, որ պառկած էր հատուկ շինված դագաղի կողքին, որով «Միրըրը» մտադիր էր թաղել նրան: Թրեյսին նայեց հեռվից, սենյակի մյուս ծայրից: Եվ իսկույն էլ, առանց սպասելու իր հերթին, խոսեց, խանգարելով ծրագրված արարողությունը:

— Դա իմ վագրը չէ,— ասաց նա,— դա նույնիսկ հովազ չէ, այլ մորթը սև ներկած կատվառյուծ:

Խաբեությունը վերջ տալու համար Արտ Փլայլին ձերբակալվեց, նրա բանկային հաշիվը անմիջապես բռնագրավվեց «Միրըրի» կողմից, իսկ իրեն բանտ տարան: Այստեղ նրան այցելեց «Նյուսի» գլխավոր խմբագիրը, և, բնականաբար, նոր գործարք կնքվեց: Եթե Փլայլին իր խոստովանությունները վստահում է բացառապես «Նյուսին», «Նյուսը» վճարում է նրան վեց հազար դոլար: Փլայլին խոստովանեց երեք օր շարունակ, որից հետո հանձնվեց ուղղիչ տուն, քանի որ խոստովանելիս բավական հանգամանալից էր գտնվել և այդպիսով ջրի երես հասնել մի շարք նախկին իր ճարպկությունները: Նա ասաց, որ միշտ ուզեցել է հռչակ ձեռք

բերել, և այժմ, երբ վերջապես այդ հուշակը ձեռք է բերում, իմաստ չունի կանգ առնել կես ճանապարհին:

Ձանձրալի կլիներ խորանալ նրա խոստովանությունների մեջ: Մարդն ուզում էր հուշակվել՝ ահա և բոլորը:

Ռուշի, Ռուբելինգի և Ռուանի թաղման բյուրոյի տակ գտնվելու իններորդ օրը Թրեյսիի վագրը բոլորովին վատ զգաց իրեն: Այդ գիշեր, հուսահատ, դողէրոցքով բռնված, նա դուրս սողաց իր թաքստոցից և շարժվեց դեպի աղբարկղը, որտեղ գտավ ոսկորներ, մսի ու տարբեր բանջարեղենների մնացորդներ: Թափթփուկների մեծ մասը նա կամաց-կամաց կրեց իր թաքստոցը:

Մի փոքրիկ տղա, որ գիշերվա երկուսին արթնացել էր հագից ու սպասում էր, մինչև մայրը դեղ կբերի, ասաց մորը, երբ նա հետ եկավ դեղը ձեռքին.

— Մամ, մի տես աղբարկղի մոտ ի՞նչ մեծ կատու է կանգնած:

Մայրիկը նայեց ու արթնացրեց հայրիկին:

Հայրիկը հրացան չուներ, բայց ֆոտոսիրող էր և լուսանկարչական ապարատ ուներ:

Հայրիկը երեք րոպե նստեց պատուհանի առաջ՝ սպասելով, որ վագրը վերադառնա աղբարկղի մոտ: Բայց երբ վագրը վերադարձավ, հայրիկի դողը բռնեց, և նա ոչ մի կերպ չէր կարողանում ապարատը գործի դնել:

Մայրիկը բարկացած վերցրեց ապարատը նրա ձեռքից ու պարզեց ութամյա տղային: Տղան որքան կարող էր ֆոկուսի բերեց ապարատը, չրխկացրեց և վագրը, լույսը տեսնելուն պես, վերցատկեց ու փախավ իր թաքստոցը:

Հայրիկը հագավ շորերը և մութ սենյակում երևակեց նկարը: Նկարի վրա պատկերված էր վագրի հետույքը: Հայրիկը Թրեյսիի վագրի հետույքի նկարով գնաց ոստիկանատուն: Այնտեղ նրան մի ժամ հարցաքննեցին, իսկ առավոտյան կողմ ժամը չորսին հիվանդ

վագրը ձայներ լսեց և լույսեր նկատեց: Նա երկար ժամանակ նայում էր ու ականջ դնում:

Երբ ամեն ինչ խաղաղվեց, վագրը իր թաքստոցից դուրս եկավ քաղաք:

Հուսանկարը և այն ստանալու պատմությունը տպագրվեցին թերթերում՝ հիվանդ տղայի լուսանկարի հետ միասին: Այդ ամենից հետո տղան ավելի վատացավ:

Նյու Յորքի այն շրջանը, որտեղ ապրում էր տղան, գծագրվեց հատուկ քարտեզագիրների կողմից, և ենթադրություններ էին արվում, թե որտե՞ղ կարող էր թաքնված լինել վագրը:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Թրեյսիի հետ Բելվյուում ունեցած մի քանի խաղաղ զրույցներից հետո ոստիկանության կապիտան էրլ Հուզինգան որոշեց ուղիղ գնալ ոստիկանության պետ Բլայի մոտ և ասել նրան իր կարծիքը, անգամ եթե դրա հետևանքով կորցնի աշխատանքը:

— Նա կարող է վագրին գտնել,— ասաց կապիտան Հուզինգան:

— Ինչպե՞ս,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը:

— Դա բարդ է թվում,— ասաց Հուզինգան,— բայց մենք երկար զրուցել ենք նրա հետ և ես գիտեմ, որ այդտեղ ոչ մի բարդ բան չկա: Նա կարող է այդ անել:

— Ինչպե՞ս,— նորից ասաց Բլայը:

— Նախ և առաջ,— ասաց Հուզինգան,— նա չի ուզում, որ որևէ մեկը իմանա այդ մասին: Ոչ մի տեղ չգրվի, չնշվի:

— Պարզ է,— ասաց պետը,— գաղտնի կպահենք:

Այս գործը արդեն ձանձրացրել ու հոգնեցրել էր նրան, ու նա սկսել էր իր վաթսունվեց տարիներից ավելի ծեր զգալ իրեն:

— Ուորեն-սթրիթի վրա մի շենք կա, որտեղ առաջ տեղավորված էր Օտտո Զեյֆանգի սուրճի ներմուծման ֆիրման,— ասաց Հուզինգան:— Շենքը հիմա էլ նույնությամբ կա, բայց օգտագործվում է այլ նպատակներով: Այն հիմա ապրանքատուն է: Թրեյսին ուզում է «Օտտո Զեյֆանգի ֆիրմա» հին ցուցանակի նման մի ցուցանակ սարքվի ու կախվի իր նախկին տեղը: Հետո ուզում է, որ համտեսման բաժինը վերականգնվի և որ Փիբլրդի, Ռինգերտ ու Շիվլի անուններով մարդիկ նստեն այնտեղ ու սուրճ

համտեսեն: Փիբըրդին ապրում է վարձու սենյակում: Ռինգերտը
Բելվյուում է: Շիվլին աղջկա հետ ապրում է Բրոնքսում:

— Նրա ինչի՞ն է պետք այդ ամբողջ անմտությունը,— ասաց
Բլայը:

— Գիտեմ, որ այս ամենը թվում է անմիտ,— ասաց Հուզինգան,—
բայց գիտեմ նաև, որ նա կգտնի վագրին: Նրան հարկավոր
է միայն մեկ օր, և այդ օրը պետք է կիրակի լինի: Կիրակին
հարմար է, որովհետև կիրակի օրը, հատկապես ցերեկով, Ուորեն-
սթրիթում մարդ չես գտնի, բացի մի երկու հարբածից:

— Դու այնքան երկար մնացիր Բելվյուում,— ասաց
ոստիկանության պետ Բլայը,— որ ինքդ էլ մի քիչ խախտվել ես,
բայց, ինչևէ, շարունակիր, ասելիքդ ասա:

— Նա ուզում է, որ պահեստում ամենաքիչը մի հարյուր պարկ
սուրճ լինի,— ասաց Հուզինգան:

— Ինչի՞ համար:

— Ժամանակին նա աշխատել է այնտեղ,— ասաց Հուզինգան:—
Կիրակի օրը նա այնտեղ կգա առավոտյան ժամը ութին և կսկսի
պարկերը կրել: Փիբըրդին, Ռինգերտը և Շիվլին կլինեն
համտեսման բաժնում՝ սուրճ համտեսելիս: Ժամանակ առ
ժամանակ Թրեյսին պարկերը կթողնի և կմիանա նրանց՝ սուրճ
համտեսելու: Կեսօրին նա կընդհատի աշխատանքը, դուրս կգա ու
կկանգնի մուտքի մոտ, արևին: Ուղիղ տասներկուսն անց կես
Ուորեն-սթրիթում կհայտնվի Լորա Լյուիթի անունով մի աղջիկ: Նա
կանգ կառնի Օտտո Զեյֆանգի գրասենյակի առջև:

— Մի՞թե,— ասաց Բլայը:

— Այո,— ասաց Հուզինգան:

— Է, լավ, հետո՞ ինչ,— ասաց Բլայը:

— Նույն վայրկյանին կհայտնվի նաև Թրեյսիի վագրը,— ասաց Հուզինգան:— Թրեյսին թևանցուկ կանի աղջկան, և նրանք միասին կքայլեն Ուորեն-սթրիթով: Օտտո Զեյֆանգի ֆիրմայից երեք շքամուտք հետո կա մի դատարկ պահեստ: Թրեյսին աղջկա ու վագրի հետ կմտնի այնտեղ: Պահեստի ներսում վանդակ կլինի: Վագրը կմտնի այդ վանդակի մեջ: Թրեյսին կփակի վանդակը: Հետո նրանք աղջկա հետ դուրս կգան պահեստից:

— Հետո դո՞ւրս կգան:

— Այո:

— Շարունակիր,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը:— Էլ ի՞նչ կասես:

— Երկու բան պետք է խոստանանք նրան,— ասաց Հուզինգան: — Առաջինը՝ ո՛չ մի խոսք այս մասին: Ո՛չ մի լուսանկար, նույնիսկ մեր արձանագրության համար: Դուք և ես կարող ենք դիտել դիմացի շենքից: Երկրորդ՝ վանդակի միջի վագրը մեր ձեռքն է անցնում, բայց մենք պետք է խոստանանք, որ այդ մասին ոչ ոք չի իմանա: Եթե վագրը հիվանդ է, մենք պետք է որակյալ բժշկական օգնություն ապահովենք նրա համար, հատուկ ուշադրություն դարձնելով վիրավոր ոտքին: Առջևի աջ ոտքն է...

— Եվ դու հավատո՞ւմ ես այդ խելառին,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը:

— Այո, սրբ:

— Ինչո՞ւ:

— Սրանից տասը օր առաջ դուք ինձ հանձնարարեցիք այս գործը,— ասաց Հուզինգան,— և այդ ամբողջ ժամանակը ես անց եմ կացրել Թրեյսիի հետ: Այն, ինչ գրում էին թերթերում Լորա Լյուիթիի մասին, սուտ չէ: Բժիշկներն ասում էին, որ աղջիկը մեռնում է, և բավական է տեսնելիք նրան, կհամոզվեիք, որ այդպես էլ կա: Բայց այժմ նա այլևս չի մեռնում: Պինգիցերն ամեն օր

այնտեղ է, զրուցում է նրանց երկուսի հետ, ուզում է հասկանալ, թե բանն ինչ է: Նա ասում է, որ Բելվյուում գտնվողները բոլորն էլ ինչ-որ ժամանակ իրենց սերը կորցրած մարդիկ են: Հիվանդանում են նրանք, որոնց համար սերը ամենագլխավորն է: Նրանցից շատերը մեռնում են, ըստ որում, բավական արագ: Թրեյսին խելագար չէ:

— Իսկ ի՞նչ կասես դոկտոր Աքետրրի և մյուս մասնագետների մասին, որոնք նրան խելագար են համարում,— ասաց ոստիկանության պետը:

— Չգիտեմ,— ասաց Հուզինգան,— նրանց եզրակացություններն էլ են խելքի մոտ թվում: Ինչպես երևում է, կարելի է տարբեր կերպ մոտենալ նման բաներին: Պինգիցերն ուսումնասիրում է Թրեյսի մոտեցումը: Նա ասում է, որ միշտ էլ հավատացել է այդպիսի մոտեցմանը, մանավանդ, երբ այն կիրառվում է ժամանակին, բայց երբեք չէր տեսել, որ այդ մոտեցումը արդյունք տար այնպիսի մի ծայրաստիճան վիճակում, ինչպիսին Լորա Լյութիի վիճակն էր: Նա ասում է, որ մարդկանց հետ պետք է լինել համբերատար, պատրաստ սովորելու, որովհետև ամեն բան հնարավոր է, հատկապես, երբ հարցը վերաբերում է սիրույն: Իսկ եթե ասեմ, որ Բելվյուում ծիծաղում են, երևի չհավատաք:

— Ոչ, չեմ հավատա, կամ էլ կմտածեմ, որ դա անառողջ ծիծաղ է, — ասաց Բլայր:

— Դե ուրեմն իմացեք, որ ծիծաղում են և այն էլ ինչպիսի՛ առողջ ծիծաղով,— ասաց Հուզինգան:— Աքետրրը և մյուսները տարակուսանքի մեջ են: Նրանք փորձում են վերջ տալ դրան: Ամեն օր նոր կանոններ են մտցնում, բայց, միևնույն է, ոչինչ անել չեն կարող: Նրանք դժգոհ են, որովհետև հիվանդներն իրենց այնպես չեն պահում, ինչպես հարկն է՝ մահճակալներից վեր են կենում, այցելում միմյանց, օգնում իրար, պատմություններ պատմում, պարում, երգում — այս ամենն անում են ոչ թե խելագարների

պես, այլ միանգամայն բնականորեն, քաղաքավարի ու պատշաճ: Նրանցից շատերը, անշուշտ, տխուր են, բայց ոչ մյուս մարդկանցից ավելի:— Հուզինգան մի պահ դադար տվեց:— Թրեյսին անպայման կգտնի վագրին: Իսկ երբ դա կատարվի, մենք գոնե կիմանանք մեր անելիքը, թեկուզև ոչ ոքի ոչինչ չհայտնենք այդ մասին: Այսպես թե այնպես, մի երկու շաբաթից այս ամբողջ պատմությունը կմոռացվի: Հը՛, ի՞նչ կասեք:

— Ոչ,— ասաց ոստիկանության պետը,— դա հիմարություն է: Կտարածվի քաղաքով մեկ: Ամբողջ Նյու Յորքը կծիծաղի ինձ վրա:

— Այսօր չորեքշաբթի է,— ասաց Հուզինգան,— չորս օրից ամեն ինչ պարզ կլինի: Թույլ տվեք այս գործը ինձ վրա վերցնեմ: Եթե ձախողվի, պատասխանատուն ես եմ: Կասեմ, որ գաղափարը իմն է եղել: Ամեն ինչ ինքս եմ արել: Պինգիցերն ինձ հետ է: Նա էլ է ուզում ներկա գտնվել:

Պետը երկար մտածեց այս ամենի մասին:

— Օ՛քեյ,— ասաց նա վերջապես,— օ՛քեյ, ես համաձայն եմ:

— Բայց մենք պետք է պահենք մեր խոստումը,— ասաց Հուզինգան:

— Օ՛քեյ,— ասաց ոստիկանության պետը,— գործի անցիր:

Եվ կապիտանը, ուրախ ու վստահ, բայց և միաժամանակ վախը սրտում, գործի անցավ:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ

Մի պայծառ կիրակնօրյա առավոտ Թրեյսին, բարձրանալով մետրոյի աստիճաններով, դուրս եկավ արևերես:

Նա կանգ առավ՝ արևի շողերով լուսավորված, և աչք ածեց շուրջը, ինչպես վեց տարի առաջ: Շուրջը քիչ բան էր փոխվել:

Բաուլինգ Գրին Պարկի միջով նա դուրս եկավ Ուորեն-սթրիթ և, նայելով իր ժամացույցին, շտապեց ինչպես առաջներում, որովհետև ժամացույցը ցույց էր տալիս ութին հինգ պակաս:

Ուորեն-սթրիթը ամայի էր: Կիրակնօրյա շատ ու շատ փողոցների նման նա էլ այնպիսի տեսք ուներ, ինչպես լինում է երազում:

Թրեյսին տեսավ Օտտո Զեյֆանգի ֆիրման առաջվա իր տեղում: Նա շտապեց դեպի մուտքը և ներս մտավ: Դիմացի շենքից նրան հետևում էին կապիտան Հուզինգան և ոստիկանության պետ Բլայը: Դրանից առաջ նրանք տեսել էին, թե ինչպես ներս մտան Փիբլերդին, Ռինգերտը և Շիվլին:

— Դե,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը,— չգիտեմ, թե դուք ինչ կարծիքի եք, բայց իմ կարծիքով Թրեյսին ավելի ցնդած է, քան որևէ մեկի մտքով կարող էր անցնել ու կանցնի: Ի՞նչ կասեք:

— Դեռ վաղ է այդ մասին դատելը,— ասաց Հուզինգան:— Ինձ հայտնի է, որ ժամը տասներկուսն անց կես Ուորեն-սթրիթում կերևա Լորա Լյուսին, ինչպես վեց տարի առաջ:

— Շատ լավ,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը,— ուրեմն, այդ աշխատանքը, որով Թրեյսին այնտեղ զբաղվելու է, պիտի

վագրին դուրս հանի իր թաքստոցից ու բերի «Օտտո Զեյֆանգի» մոտ, այդպե՞ս է:

— Այո:

Ոստիկանական ռադիոն ընդհատեց նրանց: Հայտնվեց, որ ամեն ինչ հանգիստ է:

— Մի անգամ էլ կրկնենք,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը:
— Աղջիկը հագած կլինի դեղին գործած շոր, այո՞:

— Այո,— ասաց Հուզինգան:

— Երևալու է ժամը տասներկուսն անց կեսին, այո՞:

— Այո:

— Թրեյսին կանգնած կլինի մուտքի մոտ, այո՞:

— Այո:

— Թրեյսին տեսնելուն պես աղջիկը կանգ կառնի, այո՞:

— Այո:

— Հենց այդ պահին էլ կհայտնվի վագրը, այո՞:

— Այո:

— Թրեյսին թևանցուկ կանի աղջկան ու նրա հետ կքայլի Ուորեն-սթրիթով, վագրն էլ Թրեյսի կողքից, այո՞:

— Այո:

— Երեք շքամուտք հետո, դատարկ պահեստում, ուր հիմա բոլոր պատերին կենդանիների նկարներ են կախված, դրված կլինի վանդակ, այո՞:

— Այո:

— Նկարները ո՞րտեղից ճարեցիք,— ասաց Բլայը:

— «Ռեյմոնդ և Ռեյմոնդի» մոտից,— ասաց Հուզինգան:— Կենդանիներ պատկերող աշխարհի ամենահուշակավոր կտավների

վերատպություններն են:

— Վագրը կմտնի վանդակի մեջ, իսկ Թրեյսին կփակի այն, այո՞,
— ասաց ոստիկանության պետը:

— Այո,— ասաց Հուզինգան:

— Պահեստի վերնամասում թաքնված կլինեն մեր մարդկանցից երկու հոգի՝ Սփլայսերը և Սլուն, որոնք հետո մեզ կզեկուցեն, թե ինչ տեսան, այո՞:

— Այո: Նրանք արդեն այնտեղ են:

— Կապվեք նրանց հետ:

Հուզինգան կապվեց և նրան պատասխանեց Սլուն: Հուզինգան և Սլուն մի քանի խոսք փոխանակեցին:

— Նրանք պատրաստ են,— ասաց Հուզինգան:

— Ի՞նչ էր, որ արգելեցիր նրան,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը:

— Նա հարցրեց, թե կարո՞ղ է մի քանի լուսանկար անել,— ասաց Հուզինգան:— Նա չգիտի, թե ինչ է տեսնելու, բայց ապարատը հետն է վերցրել:

— Իսկ գուցե վատ չէ՞ր լինի, եթե նա մի քանի լուսանկար աներ,
— ասաց ոստիկանության պետը:

— Մենք խոստացել ենք այդպիսի բան չանել,— ասաց Հուզինգան:

— Մենք ոստիկանություն ենք,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը:— Հետո ի՞նչ, թե խոստացել ենք:

— Բայց և այնպես, կարծում եմ, չարժե լուսանկարներ անել,— ասաց Հուզինգան:

— Օ՞քեյ,— ասաց ոստիկանության պետը:— Եթե մենք բոլորս չենք ցնդել, և նա իսկապես վագրին կմտցնի վանդակ, ապա

ուրեմն դրանից հետո նա դուրս կգա պահեստից աղջկա հետ, և նրանք երկուսով կգնան Ուորեն-սթրիթով, այո՞:

— Այո:

— Ո՞ւր են գնալու,— ասաց Բլայը:

— Մեր գործը չի,— ասաց Հուզինգան:— Երևի, զբոսնելու:

— Հենց որ նրանք պահեստից դուրս եկան, մենք ուղղվում ենք այնտեղ՝ Սփլայսերի ու Սլուի զեկույցն ընդունելու, այո՞:

— Այո:

— Պահեստի հետևում կանգնած կլինի ավտոֆուրգոնը,— ասաց ոստիկանության պետը:— Վազրը վանդակով կփոխադրվի նրա մեջ: Առաջին իսկ հնարավորության դեպքում վազրը կքննվի, կստանա բժշկական օգնություն, որից հետո ազատ կարձակվի այնտեղ, որտեղ նա չի կարող ոչ ոքի վնասել, այո՞:

— Այո:

— Իսկ դա որտե՞ղ կլինի,— ասաց Բլայը:

— Կենդանի վարժեցնողը վկայել է, որ վազրը ծնվել է գերության մեջ,— ասաց Հուզինգան:— Ծննդյան վայրն է Մեդիսոն Սքվեր Գարդենը: Թրեյսին խնդրել է, որ վազրը ազատ արձակվի մոտակա լեռներում:

— Ո՞վ ասաց, թե վազրը ապահով կլինի այնտեղ,— ասաց ոստիկանության պետը:

— Մոտակա վայրի լեռներում,— ասաց Հուզինգան,— որտեղ մարդ չի ապրում:

— Ես մարդկանց մասին չէ, որ մտածում եմ,— ասաց Բլայը,— ես մտածում եմ վազրի մասին: Նա ո՞նց է այնտեղ ապրելու: Դեմ կառնի որևէ որսորդի և վերջ:

— Դա արդեն բախտի բան է,— ասաց Հուզինգան:

— Թող այդպես լինի, եթե, իհարկե, ամեն ինչ ընթանա քո պատկերացումով,— ասաց ոստիկանության պետը:— Իսկ ի՞նչ ենք անելու, եթե վագրը չհայտնվի:

Կրտսերը նայեց ավագին ու ասաց.

— Դուք ստիպված կլինեք ինձ ազատել աշխատանքից, ուստի ես ինքս հրաժարական կտամ:

— Այս մասին ոչ ոք չգիտի, չէ՞,— ասաց Բլայը:

— Միայն ես և դուք,— ասաց Հուզինգան:— Բայց եթե ձախողվի, ես հրաժարական կտամ:

— Իսկ ի՞նչ կպատահի Թրեյսին և աղջկան, եթե ձախողվի:

— Ես խոստացել եմ դոկտոր Սքետլըրին երկուսին էլ հետ վերադարձնել Բելվյու,— ասաց Հուզինգան:

— Դոկտոր Սքետլըրը գիտի՞ այս ամենի մասին:

— Ոչ, նրա համար ես բոլորովին ուրիշ բան հնարեցի,— ասաց Հուզինգան:— Պինգիցերը գիտի: Այսինքն գիտի, որ Լորա Լյուսթին հանդիպելու է Թրեյսին ժամը տասներկուսն անց կես, «Օտտո Զեյֆանգի» մոտ: Ուրիշ ոչինչ չգիտի:

— Հիմա նա որտե՞ղ է,— ասաց Բլայը:

— Թրեյսին խնդրեց, որ Պինգիցերն էլ նստի համտեսման բաժնում,— ասաց Հուզինգան:— Ես տեսա նրան ներս մտնելիս՝ ձեր գալուց մի քանի րոպե առաջ:

— Ի՞նչ է անում այնտեղ,— ասաց Բլայը:

— Թրեյսին ցանկացավ, որ նա էլ ներկա լինի:

— Թրեյսին գիտի՞, որ եթե ամեն ինչ ձախողվի, ինքն ու աղջիկը վերադառնալու են Բելվյու:

— Ոչ,— ասաց Հուզինգան,— հենց դա էլ ինձ անհանգստացնում է: Ես թաքցրի նրանից: Կարծում եմ, որ այդպես ավելի լավ կլինի:

Չնայած ինձ վատ եմ զգում այդ մտքից:

Ութն անց կեսին ռադիոյով նորից ասացին, որ ամեն ինչ խաղաղ է: Ոստիկանության պետը կապվեց իր քարտուղարուհու հետ:

— Երկրորդ անգամ է՝ հայտնում են, որ ամեն ինչ խաղաղ է,— ասաց նա:— Ես ուզում եմ ճիշտն իմանալ, ինչ էլ որ եղած լինի: Հետ զանգեք ինձ:

Քարտուղարուհին հետ զանգեց.

— Ոստիկանության բոլոր տեղամասերից հայտնում են, որ ոչ մի տեղ ոչ մի դեպք չի գրանցվել:

— Դուք համոզված եք:

— Այո, սրբ:

— Նման բան երբևէ եղե՞լ էր,— ասաց ոստիկանության պետը,— որ մի ամբողջ ժամվա ընթացքում Նյու Յորքում ոչինչ չպատահի:

— Որքան ես հիշում եմ, չէր եղել,— ասաց քարտուղարուհին:

— Դե,— ասաց Բլայը Հուզինգային,— իսկապես բան է պատահել: Մի ամբողջ ժամ Նյու Յորքում ոչ մի դեպք՝ ոչ հարբած, ոչ ընտանեկան կռիվ, ոչ մանր գողություն, ամենուրեք անդորր ու հանգիստ: Այ քեզ բա՛ն:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ

Թրեյսին անցավ իր նախկին աշխատանքին՝ բարձրացրեց սուրճով լի պարկը, դրեց ուսին, տարավ հիսուն յարդ և իջեցրեց, բայց ոչ նախկին թեթևությամբ:

Հետո մի պարկ էլ բերեց հասցրեց համտեսման բաժնի մոտ, հետո՝ ևս մեկը: Ամեն անգամ պարկը ցած դնելուց հետո նա ուզում էր ներս մտնել ու սուրճ համտեսել Փիբբրդիի, Ռինգերտի, Շիվլիի և Պինգիցերի հետ, որովհետև լսում էր, թե նրանք ինչպես են խոսում, չնայած չէր կարող հասկանալ, թե ինչի մասին են խոսում: Սակայն նա գիտեր, որ շարժե ներս գնալ, քանի դեռ ինքն իր գործը թեթևությամբ չի անում, քանի դեռ չի սկսել բավականություն ստանալ դրանից:

Յուրաքանչյուր պարկից հետո նա իրեն հոգնած էր զգում: Ուսը ճնշող ծանրությունը թվում էր ահռելի: Ոտքերը մի քանի անգամ ծալվելու վրա էին, չէր հասկանում, թե սա ինչ է. ընդամենը վեց տարի առաջ հանաքի պես բան էր այս գործը: Իսկ հիմա հազիվ շունչ է քաշում, և ամեն անգամ նոր պարկը վերցնելիս սիրտն սկսում է կատաղորեն բաբախել:

Վերջապես նա կանգ առավ ծայրի պատուհանի մոտ, որ շունչ քաշի, տնտղի դրությունը, մտիկ տա, թե շուրջը ինչ կա:

Դե ինչ, ամեն բան էլի նույնն էր. ասֆալտ, հին աղյուսներ ու քարեր, ներկը թափած տախտակներ, աղբի ամաններ ու ցիրուցան հնոտիք, մի հին ու համառ ծառ, տեղ-տեղ մոլախոտ, բակի հակադիր շինության ցածրիկ, աղյուսե կամար, որի աղյուսներից մի քանիսը թափվել են, երկուսը մինչև հիմա էլ ընկած են գետնին:

Ստիպված էր երկար հանգստանալ, նստել ու նայում էր այդ սիրտ կսկծացնող տեսարանին: Մի ժամանակ այստեղ ամեն ինչ նոր էր, հույս ներշնչող, լուսավոր: Բայց այժմ այդ ամենը խղճուկ տեսք ուներ:

Սակայն հաջորդ պարկը տեղ հասցնելուց հետո նա մեծ ցանկություն զգաց նորից տեսնելու այդ ամենը, ինչպես սիրահարն է ձգտում տեսնել իր սիրածին, որը հիվանդ պառկած է անկողնում:

Հինգերորդ պարկը փոխադրելուց հետո, երբ աչքը նորից գցեց պատուհանից դուրս, այդ ամենի մեջ արդեն գեղեցկություն նկատեց, և հաջորդ պարկը եղավ առաջինը, որ նա բարձրացրեց առանց տնքոցի: Այդ պարկը տարավ հեշտությամբ, իսկ երբ ցած դրեց, ականջին հասավ Պինգիցերի և մյուսների ծիծաղը:

Երբ նորից դուրս նայեց պատուհանից, ծառը նրան գեղեցիկ երևաց: Նա ժպտաց այն մտքից, թե քանի տարի է այդ ծառը կանգնած այդտեղ: Անկասկած՝ վեցից ավելի, չէ որ այն ժամանակ էլ կար: Տերևները կանաչ չէին միայն այն պատճառով, որ քաղաքը ծածկել էր դրանք իր փոշով: Նա չէր մեծացել, որովհետև արմատների համար հող չուներ և ճյուղերի համար՝ տարածություն, բայց որքան որ աճել՝ աճել էր ու դարձել ծառ: Ամենայն հավանականությամբ նրա համբերությունը ժամանակ առ ժամանակ վարձատրվում էր որևէ թռչնակի հայտնությամբ, որը ողջունում էր նրան ու թռչում գնում կամ գուցեև մնում էր ու բույն հյուսում: Ծառը այն ժամանակ էլ կար, ոչ մի կասկած: Վաղուցվա ծառ է ու հիմա էլ կա՝ բունը կոշտացած, տեղ-տեղ ծեծված, վիրավոր, բայց, չնայած դրան, տակավին ամուր:

Գնալով պարկերը բարձրացնելն ու համտեսման բաժնի մոտ տանելը ավելի ու ավելի էր հեշտանում: Իններորդը բարձրացրեց փետուրի պես:

Ժամը մոտավորապես իննին, շնայած մինչև տասներկուսը դեռ շատ գործ կար անելու, Թրեյսին մտավ համտեսման բաժին:

Համտեսողները նստած էին կլոր սեղանի շուրջը, ամեն մեկի առջև՝ մի-մի արծաթե սրճաման, ու Պինգիցերն էլ սպասում էր, որ իր սուրճը նստվածք տա, գտվի:

— Ահ-հա՛,— ասաց Պինգիցերը,— իսկը ժամանակն է: Խնդրեմ, սուրճ, իմ առաջարկը, Վիեննայից բերած, վաղուց, շատ վաղուց:

Նա մի գավաթ սուրճ լցրեց Թրեյսի համար, Թրեյսին վերցրեց գավաթը ու սկսեց համտեսել: Մի կում արավ, դադար տվեց, հետո նորից համտեսեց:

— Լավն է,— ասաց նա:

— Իմ առաջարկը,— ասաց Պինգիցերը,— Վիեննա:

Թրեյսին լսում էր նրանց խոսակցությունը սենյակը չափչփելով, ինչպես վեց տարի առաջ: Երբ գավաթը դատարկվեց, պարզեց այն Շիվլիին, և սա լցրեց իր սրճամանից: Շիվլիի սուրճն էլ էր լավը:

— Դե, ես գնամ իմ գործին,— ասաց Թրեյսին,— դեռ ահագին բան ունեմ անելու:

— Ահ-հա՛,— ասաց Պինգիցերը:— Զահելություն: Զահելության պատրանք: Գեղեցիկ պատրանք: Կար ժամանակ Վիեննայում Պինգիցերն էլ ուներ ջահելություն, պատրանք: Հիանալի ժամանակ, հիանալի ջահելություն, հիանալի պատրանքներ: Ահ-հա՛: Հիմա Պինգիցերը յոթանասուներկու տարեկան է, չի ուզում աշխատել, չի ուզում գեղեցիկ պատրանքներ ունենալ:

— Մի քիչ հետո էլի կգամ,— ասաց Թրեյսին:

Նա գնաց ուղիղ դեպի պատուհանը՝ նորից բակը տեսնելու: Մտածելու շատ բան ուներ, բայց ինչքան ուշ սկսեր մտածել, այնքան լավ, միայն թե ոչ ավելի ուշ, քան մոտակա մեկ-երկու ժամը: Ժամանակը միշտ էլ հիացրել էր նրան: Նա գիտեր, որ չի

հասկանում այն, բայց գիտեր նաև, որ այն ամենը, ինչ տրվում է քեզ, այն ամենը, ինչ արժեք ունի — ուզածդ միտքը, ուզածդ ճշմարտությունը — տրվում է մեկեմ: Եթե կուզես, կարող ես անվերջ սպասել ու սպասել, բայց և կարող ես շարժվել՝ շարժվել դեպի ժամանակի խորքը ժամանակի հետ միասին, տքնել հայտնվելիք մտքի վրա, և հետո հանկարծ շնորհիվ այն բանի, որ տքնել ես մտքի վրա, նա ինքը գալիս-հայտնվում է քեզ՝ լիովին, մեկեն, պարզ ու հստակ:

Բայց դու պիտի դանդաղեցնես քո ներքին շարժումը, որպեսզի նորի համար տեղ բացվի: Դու պիտի ընթացքդ արագացնես և միաժամանակ գրեթե անշարժ մնաս:

Շատ բան ուներ Թրեյսին մտածելու, շատ բան ուներ անելու, իսկ անելիքը սկսվում էր աշխատանքից: Այն ամենը, ինչ պիտի արվեր — իսկ անելիքը մեծ էր — անհրաժեշտ էր սկսել հասարակ աշխատանքից՝ սուրճի պարկեր կրելուց:

Թրեյսին մի պահ կանգ առավ, ժպիտը դեմքին նայելով պատուհանի հետևի թշվառ, բայց և գեղեցիկ տեսարանին ու, պատկերացնելով գործի վիթխարիությունը, անշտապ, առանց գործի ընթացքն արագացնելու, մտքովն անցկացրեց դրա հետ կապված ամեն մանրուք, հայացքը չկտրելով դիմացի հին շինություններից ցածրիկ կամարից:

Եվս մի հինգ-վեց պարկ փոխադրեց, նախքան նորից կանգ կառնել պատուհանի մոտ, և այս անգամ միայն մի կարճ հայացք գցեց, քանի որ աշխատանքից արդեն հաճույք էր ստանում և ուզում էր շարունակել այն: Բայց այդ կարճ պահին նա կարծես ինչ-որ բան տեսավ: Արդեն հաջորդ պարկն էր տանում, երբ ինքն իրեն հարց տվեց, թե արդյոք ի՞նչ էր, որ նա տեսավ: Տեսա՞վ, թե պարզապես աչքին երևաց մի հեռավոր պատրանք՝ հնարավորություններով այնքան հարուստ ժամանակներից:

Նա որոշեց, որ ևս մի հինգ-վեց պարկ կտեղափոխի և հետո միայն դադար կտա: Այս անգամ նա կգնա դեպի հետևի դուռը, բաց կանի, դուրս կգա արտասանողուղք ու այնտեղից կնայի:

Երբ նա ելավ արտասանողուղք ու աչք ածեց բակը, նրան թվաց, թե այդ բանը նորից տեսավ ու սիրտը հրճվանքով լցվեց: Ինչ էլ որ դա լիներ՝ այստեղ էր, կար: Իր կողքին էր: Ինչ-որ տեղ իր կողքին: Կասկած լինել չէր կարող:

Նա վերադարձավ իր աշխատանքին, տեղափոխեց ևս երեք պարկ: Հետո կանգնեց պատուհանի մոտ՝ մեջքով դեպի տեսարանը և ականջ դրեց: Մի երեք րոպե այդպես կանգնած մնաց: Բակը խաղաղ էր: Թրեյսին կարծես ինչ-որ բան լսե՞ց, թե չլսեց ու քանի որ հաստատ համոզված չէր, որոշեց, որ չի լսել, ու նորից գործի անցավ: Յուրաքանչյուր պարկի հետևից վերադառնալիս մի պահ կանգ էր առնում ու ականջ դնում: Էլի վեց պարկ փոխադրելուց ու վեց անգամ ականջ դնելուց հետո հա նստեց պարկի վրա. ոչ թե հանգստանալ էր ուզում, այլ ուզում էր տրվել իր սրտում ալիքվող երախտագիտությանը, մոտ ու մտերիմ լինել ամենին, ամենի էությունը, շուրջը եղած ամեն ինչին՝ ուրախանալ, ժպտալ:

Երբ վերջնականապես համոզվեց, որ իսկապես լսում է այդ բառը, չզարմացավ: Վեր չթռավ: Ոչ էլ շրջվեց: Պարզապես կամացուկ կրկնեց բառը: Մի ակնթարթ հետո նորից լսեց այն, ապա դանդաղ-դանդաղ ոտքի ելավ, բարձրացրեց պարկը, գցեց ուսին ու քայլեց:

Երբ պարկը ցած դրեց ու շրջվեց, տեսավ վագրին:

Նրա տեսքը խղճալի էր, նույնիսկ այդքան հեռվից: Նա նիհարած էր, հիվանդ, թույլ ու վիրավոր: Թրեյսին վերադարձավ դեպի պարկերի դարսակը, խուսափելով վագրին նայել, բարձրացրեց մի նոր պարկ ու առաջ շարժվեց: Իսկ այդ միջոցին վագրը բարձրացավ դարսակի ամենավերևը ու մեկնվեց այնտեղ՝ հանգստանալու ու դիտելու:

Թրեյսին ու վագրը խոսում էին իրար հետ այս անգամ առանց խոսքերի, նույնիսկ անձայն, և սակայն մեկը հասկանում էր մյուսին:

Սրընթաց միտքը հասել էր նշանակետին:

Երբ Թրեյսին վերջին պարկը փոխադրեց, ժամը արդեն տասներկուսն անց էր քառորդ: Սուրճ համտեսողները դուրս էին եկել համտեսման բաժնից ու գնացել երկրորդ նախաճաշի: Վագրը կանգնեց Թրեյսի կողքին, և նրանք միասին երկու սանդղաշար ներքև իջան ու հասան դռանը: Փողոց տանող դուռը տեսնելով, վագրը վախեցավ ու հետ-հետ քաշվեց: Թրեյսին մի պահ կանգնած մնաց վագրի կողքին՝ ոչինչ չասելով, ապա դուրս գնաց մենակ: Դուրս գնաց ու կանգնեց մուտքի աստիճանների վրա, իսկ դուռը ճռռալով փակվեց նրա հետևից:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆՀԻՆ ԳԵՐՈՐԴ

Դիմացի շենքի երկրորդ հարկի սենյակից կապիտան Հուզինգան ոստիկանության պետ Բլայը նայում էին:

Համաձայն ծրագրի, Թոմաս Թրեյսին կանգնած էր «Օտտո Ջեյֆանգի» մուտքի առաջ:

— Ժամը քանի՞սն է,— ասաց Բլայը:

— Տասներկուսն անց կես,— ասաց Հուզինգան:— Ինչ էք կարծում, դա կկատարվի՞:

— Ինչ-որ բան արդեն կատարվել է,— ասաց Բլայը:— Լսո՞ւմ էիր կես ժամը մեկ ռադիոյով հաղորդածը:

— Այո:

— Ոչ մի դեպք ամբողջ շորս ժամվա ընթացքում:

— Այո: Այդուհանդերձ, կարծում եք դա կկատարվի՞:

— Թեկուզև չկատարվի,— ասաց ոստիկանության պետը:— Նայիր նրան: Նա խելագար չի՞:

— Խելագար է որ կա,— հանկարծակի ասաց Հուզինգան:— Այս ամբողջ գործն էլ տեղով մեկ խենթությունն է: Ես սխալվեցի: Սխալ հասկացա: Կախեցինք ցուցանակը՝ «Օտտո Ջեյֆանգ»: Օտտո Ջեյֆանգը երեք տարի է արդեն, ինչ մեռած է: Տունը հիմա ապրանքային պահեստ է, ոչ թե սուրճի ներմուծման ֆիրմա: Այսօրն այսօր է, ոչ թե վեց տարի առաջ: Նա իսկական խելագար է, մի խելագար էլ ես եմ, որ հավատացի, թե ինչ-որ մեկը կարող է վերադարձնել անցյալը, հաղթահարել այն, ինչից ի սկզբանե անտի խորտակվում են մարդկանց սրտերը: Դա անհնար է:

Անհնար է, և վե՛րջ: Ես խղճում եմ նրան: Նա խենթ է: Նա չգիտի այդ մասին, բայց ստիպված կլինի նորից վերադառնալ Բելվյու աղջկա հետ միասին: Ես ցավում եմ, պետ, բայց ոչինչ էլ չի կատարվի: Ես պատրաստ եմ հրաժարական տալու: Ես ամբողջ սրտով հավատում էի, որ նա կանի այդ: Խելագարություն էր հավատար:

— Իսկ ի՞նչ կասես արդեն եղածի վերաբերյալ,— ասաց Բլայը:

— Պատահական զուգահեռություն,— ասաց Հուզինգան:— Եվ հետո, նման բան առաջներում էլ է եղել: Ես մի առիթով ուսումնասիրում էի հին արձանագրությունները: 1882 թվականի դեկտեմբեր ամսին եղել է յոթ ժամ, որոնց ընթացքում ոչ մի դեպք չի արձանագրվել: 1896 թվականի մարտին՝ տասնմեկ ժամ, 1901 թվականի հուլիսին՝ հինգ, 1908 թվականի օգոստոսին՝ ինը: Նման բաներ առաջներում էլ են եղել:

— Լավ, թող այդպես լինի,— ասաց ոստիկանության պետը,— բայց դու ի՞նչ գիտես, թե այդ նույն ժամանակ էլի ինչ-որ բան չի կատարվել, որի մասին ոչ ոք ոչինչ չի իմացել: Ուրիշ մի բան, որ մնացել է անհայտ:

— Այսինքն, ձեր ասելով, ինչ-որ բան կկատարվի՞,— ասաց Հուզինգան:

— Իմ կարծիքով, ինչ-որ է՛ արդեն կատարվեց,— ասաց ոստիկանության պետ Բլայը:— Իմ կարծիքով, հարկավոր չէ նրանց հետ տանել Բելվյու:

— Ես խոստացել եմ դոկտոր Սքետըրին,— ասաց Հուզինգան,— մի քանի րոպե հետո ես նրանց հետ կտանեմ ու հրաժարական կտամ:

— Կարիք չկա,— ասաց Բլայը:— Մենք կարող ենք փակել այս գործը: Շատ անգամ ենք այդպես արել: Կմնաս պաշտոնիդ: Կաշխատես: Ընդունենք, թե գործը ձախողվեց: Ո՞ւմ պետքն է:

— Իմ,— ասաց Հուզինգան:

Եվ այդ պահին նրանք տեսան Լորա Լյութին, որը գալիս էր Ուորեն-սթրիթով:

Նրանք տեսան, թե ինչպես Թրեյսին և Լորան հանդիպեցին: Տեսան, թե ինչպես նրանք ժպտացին մեկմեկու: Տեսան, թե նրանց շրթունքներն ինչպես են շարժվում: Տեսան, թե Լորան ինչպես է աստիճաններով բարձրանում Թրեյսիի մոտ: Տեսան, թե Թրեյսին ինչպես գրկեց նրան: Տեսան, թե Լորան ինչպես փաթաթվեց Թրեյսիին: Տեսան, թե ինչպես Թրեյսին մտավ Լորայի թևը, բայց նախքան գնալը հետ դառավ ու կիսաբացեց մուտքի դուռը: Լրիվ չբացեց, պարզապես մի փոքր ճեղք արավ:

Ու նրանք տեսան, թե ինչպես Թրեյսիի վագրը դուրս եկավ ու կանգնեց Լորա Լյութիի կողքին:

Դա մի սև հովազ էր, որ կաղում էր առջևի աջ ոտքից: Կաղուխունը թե չլիներ, դա ամենագեղեցիկ հովազն էր, որ երբևէ որևէ մեկը տեսել էր:

Նրանք տեսան, թե ինչպես Թրեյսին, Լորա Լյութին և Թրեյսիի վագրը քայլեցին միասին Ուորեն-սթրիթով: Տեսան, թե նրանք ինչպես մտան պահեստի շենքը, որի պատերին այժմ կախված էին կենդանիների պատկերներ:

Կարճ ժամանակ անց նրանք տեսան, թե ինչպես Թրեյսին ու Լորան դուրս եկան պահեստից և քայլեցին դեպի նավամատույց, որը գտնվում էր Ուորեն-սթրիթի վերջում:

Տեսան, որ վագրը այլևս նրանց հետ չի:

Բլայր և Հուզինգան ցած վազեցին, դուրս թռան փողոց, կտրեցին-անցան այն ու մտան պահեստ: Այնտեղ նրանց սպասում էին Սփլայսերն ու Սլուին՝ կողք-կողքի կանգնած:

— Ձեզանից ո՞վ է Սլուն,— ասաց Բլայր:

— Ես եմ, սրբ,— ասաց նրանցից մեկը:

— Շատ բարի,— ասաց Բլայը:— Մանրամասն պատմիր, թե ինչ տեսար:

— Ես տեսա, թե ինչպես մի երիտասարդ ու մի աղջիկ ներս մտան այստեղ և նայեցին պատերին կախված բոլոր նկարները,— ասաց Սլուն,— հետո տեսա, թե ինչպես նրանք դուրս եկան:

— Ուրի՞շ,— ասաց Բլայը:

— Ուրիշ ոչինչ, սրբ:

— Հիմա դու, Սփլայսեր,— ասաց Բլայը,— մանրամասն պատմիր, թե ի՞նչ տեսար:

— Ես տեսա նույնը, սրբ,— ասաց Սփլայսերը:

— Համոզվա՞ծ եք:

— Այո, սրբ:

— Վերադարձեք ձեր տեղամասերը,— ասաց Բլայը:

Երկու երիտասարդ ոստիկանները գնացին:

— Դե,— ասաց Բլայը Հուզինգային,— ի՞նչ կասես:

— Զգիտեմ,— ասաց Հուզինգան:— Դուք հո տեսա՞ք վագրին, չէ:

— Այո, ես տեսա վագրին,— ասաց Բլայը:

— Դուք դա հենց այնպես չեք ասում, չէ՞,— ասաց Հուզինգան,— դուք հո տեսաք, թե ինչպես նա բաց արեց դուռը, թե ինչպես վագրը դուրս եկավ ու կանգնեց աղջկա կողքին:

— Այո, ես տեսա այդ բոլորը,— ասաց Բլայը:

— Սփլայսերը և Սլուն չեն տեսել վագրին,— ասաց Հուզինգան:

— Ոչ, նրանք չեն տեսել,— ասաց Բլայը:

— Եվ հիմա վագրը չկա,— ասաց Հուզինգան:

— Այո, չկա,— ասաց Բլայը:

— Ի՞նչ եղավ վագրը,— ասաց Հուզինգան:

— Չգիտեմ,— ասաց պետը:

— Դե, իսկ հիմա,— ասաց Հուզինգան,— օրվա մնացած մասը ես կուզենայի հանգիստ անցկացնել, եթե դուք դեմ չեք:

— Դու գործդ վերջացրիր,— ասաց Բլայը:— Ի՞նչ ես մտադիր անել: Կգնաս բեյսբոլ նայելու:

— Ոչ, — ասաց Հուզինգան,— մտադիր եմ կարճ ժամանակով մտնել Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին, իսկ հետո, երևի, տուն գնամ: Կարոտել եմ կնոջս ու փոքրիկիս:

— Պարզ է,— ասաց ոստիկանության պետը:— Կարող ես գնալ:

Հուզինգան անցավ պահեստի միջով, մեկ առ մեկ դիտելով նկարները, հետո դուրս եկավ ու քայլեց դեպի Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին: Հիմա էլ Բլայը սկսեց նայել նկարները: Բոլորը նայելուց հետո նա հետ դարձավ՝ մի վերջին հայացք գցելու այն նկարին, որտեղ պատկերված էր անապատում քնած մի արաբ՝ գլխավերևում կանգնած առյուծի հետ միասին:

Հետո նա էլ դուրս եկավ պահեստից ու քայլերն ուղղեց դեպի Սուրբ Պատրիկի եկեղեցին:

Ահա և ամբողջ պատմությունը Թոմաս Թրեյսիի, Լորա Լյուիթիի և վագրի, որը հենց ինքը սերն է:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- [1](#) Կամիլլ — (Marcus Furius Camillus, մոտ. 447-365 թթ. մ.թ.ա.) հին հռոմեական զորավար ու պետական գործիչ, որ մեռել է ժանտախտից:
- [2](#) Բելվյու — հոգեբուժական հիվանդանոց Նյու Յորքում:

Վիլյամ Սարոյան
Թրեյսիի վագրը
վիպակ

Երևան — 2016